PETRE FLORESCU

FLORI din TIMOC

SCHIȚE, NUVELE ȘI POEME IN PROZĂ

BUCUREȘTI
— 1929 —

PETRE FLORESCU

FLORI din TIMOC

SCHIȚE, NUVELE ȘI POEME IN PROZĂ

~~268-935~~
dm.

50484

BUCUREȘTI
TIP. „PROGRESUL MUNCII", STR. ROMANĂ, 83
1929

1954
D

33841

INCHINARE

Ţie scumpul meu Timoc îţi închin aceste plăpânde şi neînsemnate rânduri! In apele tale murmure şi stinghere şi acum parcă vibrează visele seculare ale atâtor neamuri, ce s'au perindat pe văile tale pitoreşti. Venind din depărtări, din creasta bătrânului Hemus, tu blând râu, purtătorul tainelor tuturor preschimbărilor, ce s'au adumbrit pe coastele tale de argint, fii binecuvârtat! Ca semn de dragoste şi vie recunoştinţă, primeşte te rog ofranda sufletului meu chinuit şi pribeag!....

Prin munţii tăi vijelioşi şi şesurile tale cu crini imaculaţi, au trecut cohortele şi legiunile de aramă ale lui Traian spre arhaica şi vestita cetate Sarmisagetuza. Holdele tale de aur au alintat privirile reci şi întunecoase ale lui Aurelian, iar farmecul şi tristeţea apelor tale ca din basme, au îmbrăţişat îndeârând castelul de marmoră al Magistrului Justinian, ale cărui ruine şi acum ne vorbesc cu voce de foc despre gloria trecută.

Ţie adoratul meu Timoc !

. . . . . .

Au trecut demult timpurile acele eroice când Mircea cel Mare aduna dela Raţiaria până la Sirmium vitejii lui vulturi pentru a înfrânge puhoiul Semilunei.

Numai cânteciie bătrâneşti, lăsate din neam în neam, amintesc poporului în zile de sărbători, că pe aci au răsunat odată înfiorătoarele porunci ale marelui voevod Mihai.

Codrii tăi îndureraţi parcă şi acum ne povestesc despre mânia şi nobleţea haiducilor Stângă şi Velcu din Albotina şi Craina, care au murit pentru neam şi credinţă!

Iar biserica evlaviosului Matei Voevod şi acum străjueşte la Diii — întru amintirea lui.

. . . . . .

Acum e linişte, palida linişte...

Poporul trăeşte în lumea viselor lui de mântuire întârziată, trăeşte în lumina pătrunzătoare a viitorului mult aşteptat.

El ascultă cuvintele tainice, care îi şoptesc în suflet, îl deşteaptă, îl îndrumează...

El aşteaptă ziua cea strălucită, când prin codri de mătase va suna măreţ goarna, când razele arzătoare ale soarelui primăvăratec vor revărsa viaţă şi fericire.

Până atunci,tu bunul meu şi adorat Timoc, trebue să induri, trebue să suferi...

. . . . . .

Cu capul plecat înnainte şi ochii rugători, aţintiţi în zare, caut să străpung, sa despic, să smulg vălul înceţosat al depărtării, spre a-ţi vedea rănile de care sângerezi şi căzând în genunchi să le pot spăla cu lacrimile mele ferbinţi.

Curge în mine un gemăt stins...

Aş vrea să-ţi strig nebuna mea durere, că sunt departe de tine, eu care aşa mult am visat în amurgul tău însângerat, iar sub mângâierele cerului tău plumburiu atâta jale am suferit în mijlocul fiilor tăi cei blânzi.

Aş vrea să-mi înăbuş hohotul de plâns ce-mi năvăleşte sufletul în clipa când mi-a amintesc, că prin puterea miilor tale de suferinţi şi asupriri, ai aprins în mine flacăra uriaşe a nemărginitei dragoste de neam!

Ţie scumpul meu şi adorat Timoc!...

FLORI DIN TIMOC

3h

Flori din Timoc

Ştiu că vii din depărtări, o, drumeţ necunoscut, spre a înghenunchia la capul celor cari cu zâmbet şi flori au întâlnit beznele nopţii fără de stele ce aripele uriaşe şi negre ca povara şi-le întinde.

Aci sub bolta senină a cerului îndoliat în fiecare seară ascultă ei şoaptele nedesluşite ale florilor adormite; în fiecare dimineaţă se desmeardă ei sub ciripitul viu al păsărilor întârziate, iar apele murmurânde ale Timocului argintiu, — sub razele arzătoare ale soarelui, duc mai departe taina dorinţelor lor frânte de viaţă.

Două suflete, — Vera şi Cicor, două suflete a două neamuri, într'un amurg de vară însângerat, — aci în somnul fără de vise s'au îmbrăţişat.

In dimineaţa vieţii lor s'au întâlnit ei plini de dorinţi spre a-şi împărtăşi unul altuia văpaia sufletelor lor.

Dar văzut-a cineva vreo fericire între atâţia muritori?

Oare îi e dat cuiva să zărească vreo floare în picioare, sau vreo buruiană în poiană în urma unei furtuni înfuriate şi plină de trăznet?

Nu! Nu! Şi iată cei trecuţi prin porţile morţii, bucuroşi, — iată-i acum în viaţa umbrelor spre a trăi în sufletul urmaşilor!

Acolo ei doar vor fi în pace şi la adăpost de ucigătoarea gură a gloatei.

Doar acolo, dincolo de mormântul proaspăt şi cu flori vii şi neperitoare împodobit, îşi vor povesti ei în taină, visurile lor fără de stele.

Ştiu că vii din depărtări, o drumeţ necunoscut, spre

a îngenunchia la mormântul celor cari cu chinuri şi strigăt—întunericul nopţii fără de stele au vrut să-l aprindă...

. . . . . .

Căci trecând prin cetatea aceea străveche şi plină de amintiri, cred că ai întrebat, o drumeţ necunoscut de ei!.

Zidurile fumurii şi smălţuite ale cetăţii şi petrele şterse ale străzilor şi acum păstrează dârele sângelui vărsat pentru ei...

El apăru ca un strein între streini, Cicor frumos ca din poveşti şi înţelept cum nu erau mulţi de seama lui, şi cu el începu şirul colierului de poveşti...

In ochii lui albaştri, ca talazurile mării se răsfrângeau dragostea şi puterea unui neam frământat de dureri şi încununat cu izbândă.

In vocea lui de argint, răsună vuetul codrului îndurerat, voinţa nestrămutată de mai mult soare şi fericire în viaţă, părea că în ea vorbea!...

Aci întâlni el pe Vera. Pizmuită şi ponegrită de ai ei, o cunoscu el şi se înduioşă...

Ura şi dispreţul întregului ei neam prefăcu şi stârni în sufletul lui Cicor o dragoste nestăpânită.

Un obelisc al unirei şi înţelegerii visară ei să ridice în mijlocul celor două lumi, cari în decursul atâtor secole trăesc una lângă alta fără a se cunonaşte şi înţelege...

Dar se înşelară. Fiecare în viaţa lui se înşeală, dar mai amarnică e înşelăciunea plătită cu viaţa.

Deasupra valurilor acestui pojar ce mocneşte neîncetat în sufletul celor două neamuri, se ridică uriaşe şi cucernică voinţa lui Cicor şi Verei de mai mult soare şi fericire în viaţă...

Căci trecâud prin aceea cetate străveche şi plină de amintiri, cred că ai întrebat, o drumeţ necunoscut, de ei şi ai aflat cine sunt...

. . . . . .

Şi acum răreşteţi paşii, o drumeţ necunoscut şi nu tulbura liniştea celor cari aci, visul lor de aur şi l'au îngropat de veci!...

Incet şi cu smerenie apropie-te de ţărâna care moho-

rât două vieţi ascunde, ce în tăcere durerei eterne s'au închinat...

Deasupra mormântului lor, în fiecare an vor creşte flori, şi în coroanele lor se va întrezări chinul şi lacrimile celor cari în viaţă au iubit mai mult binele şi florile...

Apoi dumbrava de frasin şi mesteacăn ca un baldachin basilican îşi va apleca şi adormi ramurile asupra lor, de ură şi sgomotul depărtat să-i apere...

Şi în fiecare an, aci, în zori de zi vor sosi fetele şi flăcăii de pe plaiurile Timocului să aştearnă flori şi lacrimi la capul celor învinşi de dragoste şi durere...

Şi soarele, tot cu aceeaşi dogorire şi tristeţe va povesti şi cânta deapururi somnul fără de vise al lui Cicor şi Verei, visul unirii şi înţelegerii ce aci şi-a găsit lăcaşul..

Iar Timocul în visul lui străbun va plânge fără încetare pe fii lui ce au îndrăznit în întunericul urgiei, noui zări să cresteze...

El râul argintiu şi şerpuitor va îngâna şi dijnăinte cântecul lără de cuvinte al fiilor lui — florilor lui ce la marginea lui în somn etern s'au îmbrăţişat...

Şi acum, răreşteţi paşii, o drumeţ necunoscut şi nu tulbura liniştea celor cari aci în visul lor de aur vor vorbi şi striga în veci!

Un vis din copilărie

Abia țin minte. Știu însă cum păşteam cu băeţii din sat vitele pe livezile proaspăt cosite, pe miriştile pline cu iarbă şi troscot copt, iar toamna până în preajma iernei — pe porumbiştile cu stoluri de pir teios şi bălur îngălbenit. Ne jucam aproape toată ziua la ciomag, — baba oarba şi țăncuşa, apoi — boii şi vacile, ca întotdeauna, păşteau în voia lor. Uneori grija bietelor vite o lăsam pe seama celor mai mici şi mai gâzgăui dintre noi, ca nu cumva să intre în bostanele şi viile oamenilor.

Dar noi? — O, da! Ca un vis ameţitor şi antic îmi străpunge inima amintirea acestor clipe! Ne îmbătam de parfumul câmpiilor întinse până în Timoc, care în bătaia razelor solare şi vânturilor molatice de vară se legănau şi tremurau ca nişte bacchane obosite şi somnoroase! Atâtea imagini ne copleşeau sufletele şi aşa sete simţeam în noi de libertate şi fericire!... Şi dacă prin apropiere, din întâmplare, se aflau cânepişti sau tufişuri, îndată apoi o rupeam la fugă după brabeţi cincheză şi drăcuşi. Dar în totdeauna nu vânam aproape nimic, rămânând însă numai cu oasele rupte şi straele dupe noi zdrenţuite — ciur! Ce timpuri frumoase erau atunci!...

Pentru noi, acele zile erau o adevărată sărbătoare sufletească, pe care acum, nici în mintea şi în închipuirea noastră, — împovărată cu atâtea lucruri nefolositoare — nu le putem din nou retrai... Să cauţi şi priveşti ceea ce e frumos în viaţă — şă trăeşti cu o bucurie nebună numai pentru libertate şi fericire — iată adevăratul rost al vieţii!...

Intr'o zi — însă, printre băeţii noştri începu să se vorbească ceva nou, ceva necunoscut şi bine înţeles, — tot în legătură cu îndeletnicirea noastră — de păscători de vite. Ar fi fost undeva iarbă mai bună de păşune, — spuneau ei cu o adevărată încredere. Se pomeni pe şoptite cuvântul — Dunărea. Pentru prima oară auzeam cuvântul acesta! Era deajuns să stee om o oră cu lighioanele pe lângă marginea Dunării, ca să se sature pepene, se întreceau să adaoge mici argonanţi!

Fără să vreau — căzui pe gânduri. O nespusă mângâere parcă se deştepta în sufletu-mi. Ceva neobişnuit simţii că are să se întâmple.

Dunăre... Dunăre... Dunăre...

Ajunserăm la marginea ei. O întinsură de apă cât îţi. văd ochii, linişte, amorţeală. Era aproape de amiază. Soarele ardea şi pripea fără milă, iar micile talazuri somnatice sclipeau ca o oglindă sub adierea vântului şi razele rostogolitoare. Ce minune! Inima-mi bătea în piept — parcă să iese... Obosii privind Dunărea albastră, ameţii...

Bătrâna şi tainica Dunăre!..Mă uitai în jurul meu — tovarăşii mei la fel, — încremeniseră. Bieţi băeţi! Parcă nu mai văzuseră apă! I-mi veni să-i îmbrăţişez — să-i sărut!

Dincolo peste Dunăre, — aproape în faţa noastră — se afla un mic orăşel, — cu totul nou şi necunoscut pentru noi Cum îi era numele — nu ştiam. Nu se vedea nimic viu în el. Din când în când răsărea câte o fiinţă, care abia mişcându-se pe străzile pustii, ca un lunatec, intra apoi în vghezuină. De bună seamă, că şi cei de dincolo sunt duşi undeva, pe câmp, la lucru, sau aiurea. Dar la arma urmei — ce ne pasă nouă unde sunt ei?.—

—„Mă-ă-ă Ioane"! — se auzi un strigăt ruginit dintr'odată, care ne deşteptă din amorţeala visătoare şi orientala în care deadura alunecaserăm. Vocea aceea leneşă şi domolă fu reluată numaidecât de către adâncul larinx al Dunării, care la rândul ei — o preschimbă într'un puternic şi cuceritor ecou. Parcă cineva ne lovi cu un topor în cap. Ne uitarăm unul la altul?...

— „Vino măi repede"! — repetă aceeaş voce fără să aştepte răspunsul lui Ion, care probabil din leneşie sau alt-

ceva nu vroia să răspundă. Cât să nu răspundem noi bietei acelei ființe, care era atât de departe, însă când striga ni se părea că este la picioarele noastre. Vasăzică și dincolo se vorbește ca la noi? Atunci ne întrebarăm noi, și dincolo peste Dunăre sunt Români?,..

Fără greutate, firește, înțeleserăm. Ducându-mă seara acasă, bunicu-mi povesti pe larg că acolo este Țara Românească. Cu un greu oftat începu să înșire bietul moșneag cum ostașii români au luptat pe pământul nostru ca să ne scape de sub jugul turcesc. Hei — grăi, gâfâind și tot deodată înviorat de amintirea celor timpuri — bătrân, — dela Dunăre și până la Timoc numai măguri sunt, — unde zac liniștit osemintele vitejilor români.— Uite, — colo la Smardan, — puiule, mă mângâie cu înduioșare el, — este monumentul lor. Tare le părea lor bine că li suntem frați!...

Dar noi, de ce nu suntem în Țara Românească — întrebai fără să vreau pe sărmanul bunic, care pe nesimțite căzuse într'o neașteptată întristare? Aruncându-mi privirea la el — rămăsei încremenit, — lacrimi calde și mari ca niște mărgele îi curgeau din ochi...

Voevodul lor — tânăr și frumos ca un luceafăr — ne scoase pe noi dela păgâni — dar nu ne . . . . . o tăie dureros moșneagul!...

. . . . . .

Intr'o admirabilă seară de vară, obosit de joc și chiuit dela ghiluși, plecai încetinel spre casă. Pe cerul senin și albastru — luna strălucea veselă și drăgălașe.

Se potolise sgomotul din sat, — abia mi se auzeau pașii. — Totul parcă adormise într'un somn adânc și dulceag.

Biată privighetoare! Ea care altădată cânta în grădina noastră până în zori de zi, acum pare se amețise în fața frumusețiii acestei nopți, plină de farmec și mister.

Pământul dogorea, îl simțeam cald sub mine prin cergulița acea de câlți și plină de noduri. Mă căznii să adorm, dar nu putui. Invârtindu-mă așa — auzii ceva că vine din depărtare. Incetul cu încetul — pornii să deslușesc sunetele unei muzici vesele și atrăgătoare. Venea dinspre Dunăre. Mi-adusei aminte de orășelul stingher de pe malul Dunărei din Țara Carpaților. O muzică minunată, cum nu mai au-

zisem până atunci! Trebue să se veselească şi să sărbătorească ceva ostaşii români — îmi zisei eu! Ce minunat aduceau apele Dunărei străvechi sunetele acestor cântări pe câmpiile noastre de mătase din Timoc! Ca un uşor cutremur sfâşiat îmi trecu prin cap amintirea despre lacrimile regretatului meu bunic!...

Am adormit. Diminiaţa m'am sculat, mi-aduc aminte, în mustrarea mamei mele. Aşa de greu mi-afost să mă despart de acest vis.

Pluteam în vâltoarea visului neînchipuit de frumos al Ţărei Voevozilor, plină de Soare, Muzică şi Fericire. Visul meu din copilărie...

MARIOARA

Intr'o zi de toamnă, ieşii mai devreme dela birou, ca de obiceiu — şi neavând ce face, o luai pe bulevard în sus să-mi pierd timpul înainte de masă. Era ora 5 după prânz. Cu toate că era praf şi sgomot, prin faptul că oraşul treptat se prepară aşi lua aspectul său obişnuit de noapte, — la un moment dat, — fără să bag de seamă, — mă aflai în mijlocul unei îmbulzeli. Intrai în grădina publică a oraşului O grădină tipică — ca toate grădinile, — unde în tot cursul anului orăşenii îşi pierd timpul. Mai ales toamna, — ea este mult frecventată — insuflând un deosebit respect prin frumuseţea arborilor şi candoarea crizantemelor, cari în timpul — „toamnei de aur", — cum se exprimă poeţii, — încep să-şi îmbrace hainele lor îngălbenite.

Ici, colea cădeau frunze uscate...

Era semnul că la uşa noastră va bate încurând oaspele cel sever şi fără milă pentu noi cei săraci, — iarna...

O adiere de vânt abia se simţea...

. . . . . .

Mergând aşa aiurea, fără plan şi scop, — întâlnesc pe neaşteptate un vechi prieten din copilărie, — pe care nu-l văzusem demult. O întâlnire de care mă bucurai nespus Il salutai. Il acoperii cu o sumedenie de întrebări — fără să aştept răspuns — ca: — ce face, când a venit la oraş, cum merge cu serviciul — etc. Parcă întreg trecutul nostru, petrecut împreună pe banca liceului, apăru în faţa mea cu o claritate şi putere uimitor de atrăgătoare.

La toate acestea, prietenul meu nu răspunse nimic. Se mulţumi cu o simplă şi rece strângere de mână, sovăelnică, tremurătoare—şi atâta tot. Aştept. Ne privim reciproc.

— „Ei — şi cum ai venit pe la noi p'aici; ştiam că aveai o catedră undeva, departe dacă nu mă înşel — pe lângă Timoc?“ accentuai eu spre a-l determina să iasă odată din tăcerea aceasta. — — „Trebue să fi venit probabil cu vreun scop deosebit, cu vreo misiune specială“ —, aruncând o privire către dânsul — rugătoare. — Dar el — nici un cuvânt— nici o vorbă nu grăi.! —

— „E hai — răspunde, de, ce eşti aşa de răutăcios, — îi spusei pierzându-mi răbdarea! Ce Dumnezeu, îţi face plăcere să mă canunești aşa?“

— „Am venit, uite aşa, nici eu nu ştiu dece, — ştiu numai că trebuia să plec undeva, oriunde — şi să nu mai mă înapoez!“ — răspunsă el dintr'o dată. Parcă o piatră de moară se răstogoli după pieptul lui. Simţii o tremurătură ciudată în vocea amicului meu. Constatai că el se schimbase mult de atâta timp, decând nu-l văzusem, încât toate gesturile, mişcările şi expresia figurei lui mi se păreau cu totul altfel, de cum le cunoşteam. Ochii i-se duseseră în fundul capului, părul i-se rărise iar sbârciturile pelângă nas şi gură dovedeau în mod neîndoios, că acest om a îndurat şi suferit mult.

Un fior îmi străbătu uşor corpul...

— „Ştiu, ştiu — adăogai eu — aşa se întâmplă câte o dată, uite îţi vine greu, parcă cineva te apucă de piept, de gât şi într'o bună zi, — te pomeneşti hoinărind în vreun oraş strein. — “

Ne plimbam. Priveam lumea cum se distra, pierzându-şi timpul cu nimicuri. Aşa a fost de când lumea — unii râd, se veselesc, alţii suferă şi plâng.

— „Dar — n'ar fi bine, — invitai eu pe tovarăşul meu, — să luăm colea câte un pahar cu vin nou.? Mai ales, acum înaintea mesei e minunat! Cred că în sătuleţul tău de pe Timoc n'ai avut ocazia sa guşti aşa vin — insistai eu. Il luai de braţ şi ne aşezarăm la o masă. In jurul nostru toate mesele erau ocupate. Dar ce are a face!

Comandarăm o sticlă de vin. Golirăm câte un pahar,

apoi încă unul. Prietenul meu de bucurie — golea paharul la iuţeală, — unul după altul. Bietul om cel puţin acum voia să-mi facă pe plac! Nu ştiam dacă trebue să mă bucur sau nu de veselia asta forţată a lui. — Ştiam însă că acesta este tristul sfârşit al vieţilor triste... — beţia. —

..... Marioara!... Marioara!... abia îl auzii ca un murmur. Mă uitai în lături — nimeni. Să viseze — îmi trecu ca un fulger prin cap— ? Nenorocitul meu amic a uitat probabil că nu era singur. Mă prefăcui că n'am auzit nimic. Nu cumva — mă întrebai eu, — să aştepte vreo persoană— al cărei nume este Marioara? — Cine ştie! —

.... Marioara... Marioara!... —

— „Uite, şi se sculă el nervos în picioare, aşa cum stăm noi amândoi la masă, aşa stam eu şi ea cu o zi înaintea morţii ei... — Auzi? cu o zi înainte!... izbucni el ca o fiară, rănită de vânător în tufiş. Sărmanul meu prieten! Cât era de plâns bietul om!"

— Şi asta graţie mie nefericitul! — Eu sunt ucigaşul celui mai blând suflet, ce a existat vreodată pe faţa pământului, — continuă el fără întrerupere. — Înţelegi, sări el din nou, eu sunt omorîtorul fericirei mele — sunt un criminal de toate zilele — !

Se înecă, tuşi... Incepu a-i tremura picioarele, mâinele, întreg corpul. Putea până mâine să se acuze aşa — dacă nu-l deşteptai la timp, — trăgându-l brusc de mânecă.

„Totul se uită, aşa este soarta oamenilor... trecătoare — îl încântai eu. —

Incetul cu încetul se linişti. Redobândi din nou seninătatea aceea de mai dinainte. Parcă ceva necunoscut şi totdeodată măreţ îi trecu prin gând, îl văzui cum se aşează pe scaun, iar pe faţă-i parcă se răsfrângeau razele calme ale unei stele depărtate... — razele unui soare învingător...

. . . . . .

— „Fiecare îşi omoară ceea ce-i mai scump, ceea ce iubeşte mai mult în viaţă: unul cu cuţitul, altul cu cuvântul, dar ceea ce e mai straşnic — cu iubirea!... Acesta este cazul meu! — începu el rar şi monoton — iar a cărui faţă i se luminase — c'a unui profet."

— „Fericirea mea, viaţa mea.., îl lăsai eu să-şi po-

vestească cu durere trista lui poveste, — era ea — Marioara! —Acesta era numele ei. De prima oară întâlnii în viaţă o fiinţă, care să iubească fără margini — fără vreun gând ascuns. O adevărată podoabă a vieţii — pe care rareori o poţi întâlni în viaţă. Mi-aduc amintd că undeva la teatru am cunoscut-o. O sărbătoare sufletească neîntreruptă a fost tovărăşia ei pentru mine. Obsedat de puterea şi mângâerile ei, — eu nu vream să ştiu despre cele mai aspre lovituri şi întâmplări ale vieţii de toate zilel. —

— Am dus-o mult aşa; zilele şi nopţile ni erau cântecile primăvăratece ale unui imens poem: dragostea! — Eram fericiţi... Fără să ştim cine suntem, de unde venim şi unde păşeam, — noi sorbeam ca nişte zei setoşi darurile vieţii... Fără să vrem — râdeam de soartă... —

Dar soarta s'a răsbunat!..... Mult mai pe urmă am aflat aşa întâmplător dela o tovarăşă a ei — că înainte de a face cunoştinţă cu mine, — Marioara a cunoscut pe un altul, cu care era gata să se logodească. Inainte de aceasta, însă el, nu ştiu din ce motive, într'o bună zi, fără s'o anunţe, a plecat în streinătate. Când a auzit ea lucrul acesta, a rămas bine înţeles foarte amărâtă. A plâns, s'a tânguit, apoi a tăcut. O mare tulburare s'a produs în sufletul ei nevinovat şi curat. Dar am eşit eu în calea ei atunci şi totul s'a împăcat. Am cucerit-o. Insă.. aflând despre cele ce s'au petrecut pnteam eu oare fi liniştit?

Dar dacă cel plecat, se va înapoia într'o bună zi? Cine ştie? Poate că e mai demn decât mine, — şi va căuta să-şi reea locul în inima Marioarei? Nu eram de loc liniştit. Cineva în adâncul sufletului meu îmi şoptea parcă; „— nu va fi a ta! — nu va fi a ta!.. Ea nici nu bănuia ce chinuri îmi cauzau îndoiala, gelozia şi frica de a o pierde.

Buna mea şi scumpa mea Marioară, mă iubea tot aşa de puternic şi arzător încât nu ştiu dacă ea îşi da seamă dacă merit eu această dragoste şi dacă pot s'o răsplătesc în schimb cu ceva.

In fine — într'o seară — târziu, — venind din oraş — mă aşezai la masă. Simţeam că trebue să fac ceva. Simţeam că se petrece ceva cu mine. O putere necunoscută îmi înpinsă mâna spre condei şi începui a scri. Am scris

mult, fără să mă gândesc ce scriu. Ţin minte că obosisem grozav. Parcă am fost înjugat la vreo muncă fizică colosală.

Terminasem — o nuvelă — cu numele ei— „Marioara". O nuvelă ca toate nuvelele, — în care ea apărea ca-o mică eroină a iubirei, eroina adevăratei iubirii. — O pusesem în situaţia să aleagă între mine şi acela care trebuia să revină. Ea, — Marioara se lupta între două iubiri,— între două puteri. Mi-aduc aminte — Böcklin are un tablou clasic pe tema aceasta. O femee în mare, legănată de valurile mării. Unul din zei maritimi, — o trage la fundul mării — ear altul — o trage în sus spre viaţă — spre soare..

Că în tabloul acesta Marioara mea se lupta ca un titan contra celor doi titani. — Insă ea cade învinsă, se sinucide. — Inţelegi, — izbucni el din răsputeri, obosit şi năduşit, - acest sfârşit dădeam eu eroinei nuvelei mele. In extazul şi emoţiunea aceea cu care scriam această nuvelă fatală, — nu puteam eu să nu încoronez cu lauri negri pe mica mea eroină. Ea învinge iubirea şi moartea. Ea învinsă de ea însăşi!... —

N'a trecut câteva zile şi nenorocirea s'a întâmplat. Am fost chemat de vecinii ei. Ea se sinucisese. La faţa locului venise lume multă. Eram aproape nebun de durere. Nu ştiam ce se petrece, ameţisem cu totul. De odată parcă cineva mi-l arătă — era şi acela aci.

Asupra noastră fâlfâea îngerul păcii...

N'am mai putut înţelege din ultimile ei vorbe — afară de cuvintele-i lacomice şi pline cu tâlc: mor ca în nuvela ta — „Marioara". Arta nu minte nici o dată — conchise ea! —Astea fură ultimile-i cuvinte pe patul morţii —.
Simţii, parcă o lovitură de măciucă în cap. „Mor ca în nuvela ta „Marioara!" — Ce însemna asta? Nu cumva să-mi fi citit ea nuvela? — Ca un cui înroşit în foc îmi trecu prin cap, gândul că a cetit nuvela mea şi în căpşorul ei a rămas imprimată ca o lovitură de ciocan, ideea fixă — sinuciderea, —îmi străbătu tot corpul. Asta a fost împresia profundă asupra ei cel puţin. Şi atunci când împrejurările vieţii ei au coincis cu cele cetite din nuvela aceea funestă,— era fatal ca să se sinucidă.

Acum ea era moartă.

Parcă sta să vorbească.

Fiecare îşi omoară ceea ce-i mai scump, ceea ce iubeşte mai mult în viaţă: — unul cu cuţitul, altul cu cuvântul dar ceea ce e mai îngrozitor — cu iubirea Acela ăl de al treilea — sunt eu!

Acum cred că ai înţeles totul.

Acum plec din nou spre bunul meu şi nepreţuit prieten — Timocul. Acolo seara — la marginea lui — în cântecul nedesluşit al apelor lui, — voi căuta să-mi înăbuş durerea. — Marioară... Marioară, — strigă el cu vocea stinsă — iartă-mă!..

. . . . . .

Inoptase. Luna se ridicase sus pe cerul senin şi albastru, — strălucind cu o deosebită melancolie. In grădină nu rămăsese nimeni.

Trebuia să plecăm şi noi.

Parcă ceva îmi apăsa greu sufletul.

O compătimire dureroasă faţă de nenorocitul meu amic, — mă năvălii.

Şi par'că într'una auzeam:

Marioara... Marioara!..

Durerea moartă

Peste văile adumbrite şi munţii învăluiţi în tăcere, încetinel se aşterneau aripile nopţii neaşteptate. Numai freamătul codrilor şi dumbravelor amintea din când în când, despre viaţa eternă şi profundă a naturii, ce ca un sfinx stă în faţa noastră, — severă şi neînduplecată.

Prin îndepărtările îngheţate, ca un suspin rătăcit şi întârziat, — fâlfâe şi se pierd urmele unei dureri nestinse.

. . . . . .

Pe scorojita şi adânc brăzdata tulpină de granit a bradului întunecat, mica tuberoză — petalele sale imaculate plecase. O tristeţe nespusă şi fără margini însă îi picura în inimă, — ca un mărgăritar, — privind fără saţ secularul său tovarăş de sub serul albastru. Ca în vis, — palida şi visătoarea tuberoză asculta bucimul lui regesc şi înfiorător, în a cărui frunte atâtea furtuni şi trăznete s'au îndoit şi nimicit.

Şi în fiecare seară aştepta frageda floare — mângâeri neauzite şi şoapte călduroase dela sufletul lui stingher, care spre alte şi nedescoperite orizonturi privirea sa eternă îşi îndreptase.

„O brad voinic, — uite, şi îndată se opri ea — cu ochii plini de lacrimi.

— Ascultă" !

Un dor înnăbuşit plângea şi se răsfrângea în zefirul drumeţ şi desmetecilor.

Strigătul fierbinte al înduratei flori, — nu era în stare să tulbure liniştea regelui spaţiurilor vibrante, ale cărui braţe cenuşii atâtea taine acoperiseră.

Nici rugămintea tristei ei inimi nu înduplecă pe mândrul şi solitarul luptător, care peste întinsul şir al secolelor, — drumul său neclintit urma. . . . .

Ca un stăpân înţelenit deasupra văilor şi munţilor înzăpeziţi, — în frigul tăios al nopţii, — numai milă şi dor nu-i sclipeau în ochi, — ci simunuri şi vâlvătăi, ce-l desmerdă şi întăreşte.

Stăvilarul vijeliilor şi furtunilor, monoton îşi clatină frunzele şi ramurile sale de bronz, parcă vechi şi de mult uitate cântece din bătrâni, se redeşteptau în freamătul lor fără seamăn.

. . . . . .

Totuşi în fiecare clipă, singurateca tuberoză. se alinta cu gândul că bătrânul şi sdrenţuitul brad îşi va întoarce vreodată ochii săi către dânsa, — că la urma urmei — ea va muri în braţele lui de aramă. — O adevărată serbătoare de primăvoră va fi pentru ea — aceea clipă. — „O tu, care eşti rupt din vâltoarea viforilor nestăpânite, — îndurăte! . . .

Dar din tăcerea sfâşiată ce deasupra creştetelor munţilor gemea şi surâdea, — un răspuns sdrobitor se desprinaea: — „Ca tăcerea făcliilor aprinse se va stinge năzuinţa ta înflăcărată, blânda tuberoză; — căci o mare şi adâncă prăpastie desparte lumea ta de a mea! . . . —

. . . . . .

Dar într'o noapte târziu, după miezul nopţii — o gură de nouri întunecaţi şi învăpăiaţi se desfăcu şi un uragan se năpădi asupra pământului însetat. Tunetele şi fulgerile ca un pârjol arzător alungau totul. Numai un singur Dumnezeu ştia dacă va mai rămâne ceva teafăr până la lumina zilei.

Regele codrilor şi munţilor se îndoia din rădăcină — în toate părţile, încercându-şi din greu puterea sa cu furtuna răsculată şi înfuriată. Mari bolovani de granit — parcă

se rupeau din vârfurile lui înspăimântate şi se rostogoleau jos în beznele văilor şi părâelor asurzitoare.

Inima-i înpietrită, — ca o vioară mută — se trezea din visurile lui măreţe, în jurul său nimic însă cald şi atrăgător nu simţea.

Şi atunci, — în toiul furtunii deslănţuite îşi aduse aminte, atât încercatul brad, de strigătul şi rugămintea arzătoare a micei tuberoze, — dar ea, — de durere, — de mult murise, — ca o poveste de copii murise...

Abia acum înţelese singuraticul înţelept, — ca pe lângă un vis senin şi o inimă plină de farmec el trecuse, — dar pe care, — cu nepăsare le sfărâmase...

In toiul vijeliei năprasnice, un cântec se sbătea cu furie în crengile de oţel ale desrădăcinatului şi spintecat în aer brad, — cântecul trist al durerei moarte...

. . . . . .

Rujic şi Brânduşa

Cu prilejul unei campanii electorale, acum câţiva ani după răsboi, întâmplător am poposit în sătuleţul R. — care număra nu mai mult de vreo 400—500 de căscioari, — aşezate în şir în părţile muntoase ale Timocului. Acest sătuleţ mi-a rămas intipărit în mintea mea prin faptul că de el se leagă o legendă populară —: dragostea unui zmeu cu o fată de ţăran.

In copilăria mea, — am ascultat multe basme şi poveşti de felul acesta, dar farmecul şi deslegarea neobişnuită a acestei naraţiuni m'a mişcat aşa de mult, încât şi acum îmi pare vie în memoria mea. M'am interesat să văd cam de când datează această întâmplare, — însă n'am ajuns la nici o lămurire. Toţii ridicau din umeri si spuneu că, aşa au moştenit din moşi strămoşi. Căci la urma urmei basmele şi cântecile populare sunt tot atât de tinere şi bătrâne cât şi poporul din al cărui suflet au crescut ca o poamă gustoasă, ca o floare veşnic mirositoare.

Iată împrejurările care m'au ajutat să cad în urmele acestei legende: — în urma risipirii adunărei din acel sat, — a trebuit să mă retrag la o veche cunoştinţă a mea din localitate. Deşi perise în răsboi un ficior al gazdei mele — totuşi eu m'am dus acolo fără să mă gândesc mult la aceasta. Incepurăm — a vorbi de una de alta, — dar totul se învârtea în jurul pustiului de răsboiu, care ca un pârjol îngrozitor măturase atâta lume nevinovată. Biata gazda mea, nu ştia cum să facă spre a spulbera tristeţa şi durerea care învăluia toată convorbirea noastră. Fără să bag

de seamă, — ochii mei se opriră dintr'o dată asupra stâncei de piatră verzue ce sta în fața noastră. Stânca aceea era înconjurată de un mic tufiș. In spatele ei se ridicau Balcanii secularii, — falnicii Balcani! — O privelişte cât se poate de frumoasă, care se complecta cu şuviţa şerpuitoare a Timocului, ale cărui ape străluceau ca argintul. Şi ceea ce era încă mai frumos, că pe lângă râuleţul acesta monoton şi visător străjuiau nişte plopi a căror înfăţişare era aşa de încântătoare încât cu greu puteai să-ţi iei ochii de acolo.

Priveşti peştera noastră de sus? — întrebă semnificativ stăpâna casei.

— M'-da, — de ce întrebi? — o privii eu lung.

—Intreb, — răspunsă ea cu o oare care sfială, să văd, poate că nu ştii de palatul zmeului care a fost acolo? —

— Cum? — începui eu să mă arăt nerăbdător şi gata de a asculta ce urmează mai departe. — Povesteşte te rog insistai eu — povesteşte!

— Ei bine, — am să povestesc, — adaogă ea în sfârşit. — Am să-ţi spun tot ceea ce am auzit şi eu dela înaintaşii noştri —. Aşa dar în satul nostru, — a fost odată o fată foarte frumoasă, — cea mai frumoasă fiinţă din întregul sat. — O chema Brânduşa. — Şi pentru că era una singură la părinţi, de răsgâită ce era, — nici la horă, — nici la câmp nu eşea din casă. O priveau şi gliveau sărmanii părinţi ca pe o zână din poveşti, ca pe un soare primăvăratec. Ea stătea închisă în casă ca o privighetoare în colivie —. Aşa a ţinut mult. Toate fetele de vârsta ei se măritaseră, — dar ea nici gând. Ce să vorbim, — băeţi destui din sat o peţiseră, — însă toţi au fost respinşi. Nedumerirea creştea din zi în zi. Pe la un timp au început să se îngrijoreze şi iubiţi ei părinţi.

Nimeni nu ştia taina acestei fiinţe.

Câte puţin câte puţin lumea începuse s'o uite. Poate că o şi uita dacă o singură întâmplare nu dete tot la iveală.

Intr'o seară, albă ca ziua, doi tineri îşi uitaseră că e târziu şi trebue să meargă spre casele lor. S'a văzut treaba că au avut de împărtăşit mai mult de cât a trebuit — din dorul şi dragostea unuia către celălalt. Au luat-o pe lângă marginea Timocului — sub umbra plopilor.

— „Dacă ai obosit mai odihneşte puţin“ — o întrerupsei eu—, la care ea însă se opusă — continuând mai departe.

Aci îţi spun — că ţinerii s'au întâlnit faţă în faţă cu două fiinţe îmbrăcate în alb — mai de grabă — două lumini — doi luceafări. Ele au fost de o frumuseţe nepământească. Fireşte că îndrăgostiţii noştri, — înspăimântaţii şi uluiţi de această minune, — iute au rupt-o la fugă în sat— povestind a doua zi întreaga întâmplare. Apoi lumea, — cum ştii — că este rea din fire, fără să se gândească şi să se frământe a căuta adevărul — a troznit-o deadura — cele două vedenii au fost Brânduşa şi zmeul, — pe care mai târziu l'a botezat Rujic. La început nu a crezut toţi — dar pe urmă a eşit că a fost adevărat.

Mult timp după asta, — i-au mai zărit de vre-o câteva ori paznicii satului — până când în cele din urmă nu s'a mai auzit nimic de ei.

Se spune că Rujic într'o noapte a luat-o pe Brânduşa pe aripele lui şi a dus-o in palatul lui din muntele acela ce sta în faţa noastră.

Aci — zmeul şi fata noastră au fost în deplină linişte şi fericire. Nimeni n'a mai fost în stare să le tulbure singurătatea şi dragostea lor. Rujic a împodobit palatul său cu toate bunătăţile de pe faţa pământului — pentru ca iubita lui să nu ducă dorul de nimic şi să uite de viaţa ei de odinioară. A adus cele mai frumoase flori din lume spre a mângâia dimineaţa privirile ei, — iar toată ziua şi noaptea pe la ferestrele palatului ei ciripeau cele mai rare şi preţioase păsări. A fost timpul — când biata fată s'a simţit de cea mai fericită fiinţă din lume. Nu ştia cu ce s'o mai desmerde Rujic, — aşa de nemărginită era dragostea lui către Brânduşa.

Singuri — Rujic şi Brânduşa stăteau acolo.

De acolo — din palatul lor fermecător, — în care nimeni nu putea pătrunde, — priveau ei cu nesaţ sătuleţul nostru gugulit în văile aceste, Timocul nostru monoton şi argintiu — cu plopi lui îngânduraţi, — care noaptea — sub razele de mătasă ale lunei — parcă ard, parcă plâng... —

Toate's bune — dar orice lucru — are început şi sfârşit—. Durerile nestinse şi soarta părinţilor ei au început

s'o tulbure pe Brânduşa. Ea, cam s'a opus acestei îngrijorări, — până când în cele din urmă a căzut copleşită de durere. Fără să vrea!— în minte-i se perindau pe rând clipe din viaţa ei din copilărie.— Jocurile ei în casa părintească chiuitul de pe lângă apele Timocului. — Işi dădea seamă că sărmanii ei bătrâni acum vor fi albiţi de povara necazurilor şi plânsului după fiica lor... — Doamne, — ce o fi dacă mă vor blestema? — îi trecu ei prin gând — ca un fulger. Incepu să se roage cu lacrimi, — aşa cum se ruga ea în pătuleţui ei de fată, — cum o învăţaseră bieţii ei părinţi . . . . . .

Voinţa ei de fier de altădată — care aproape toată se topise în s erile glaciale ale palatului lui Rujic, — acum — parcă începuse să se desmorţească. Ca un şarpe adormit şi ademenit de o mână magică — apoi se deşteaptă — reînviază în inima ei — dorul după zilele ei de altă dată...

— Dar unde rămâne jurământul de credinţă pe care l'am dat lui Rujic? — parcă o suliţă înveninată îi sfredeli întregă-i lăptură? — Ce va face el — dacă eu aş pleca?.—

Mult timp se sbătu şi svârcoli Brânduşa în aceste negre şi grele gânduri. Nu ştia ce să facă, — ce drum, — ce poteacă să apuce — spre a eşi la liman.

Se afla la o grea răspântie: — să aleagă într'e scumpii săi părinţi pe a căror feţe a scris şi brăzdat timpul cu stiletul său — şi iubitul ei Rujic, care atâta fericire i-a adus în viaţă.

Trebue să spunem că în acelaş timp şi părinţii ei nu stăteau cu mâinile în sân. Şi ei se munceau spre a găsi un mijloc pentru a-şi găsi flica să o aducă acasă. In fine ei au trimis o vrăjitoare la Brânduşa. Ei îşi puseseră toată speranţa şi suflarea lor în această vrăjitoare, care se spunea că are putere asupra tuturor oamenilor, — chiar şi asupra zmeilor, Mai ales că ea purta şi o veche ură pe Rujic şi îi ştia slăbiciunile lui:— nu putea să se opună împotriva blestemelor ei.

— Bună ziua, Brânduşa, — grăi bătrâna şi înfiorăăjitoare. Nu te teme, — eu sunt trimisă de către părinţii tăi spre a te scăpa din ghiarele lui Rujic.—

Mulţumesc, — răspunsă Brândnşa — încurcată şi sfl-

oasă — cu ochii plini de lacrimi. „Gând am că o să pot duce până la sfârşit aşa — şi căzu rostogolindu-se la picioarele vrăjitoarei.

— Eh — nu e uşor lucru, ca o fiinţă omenească să iubească un nemuritor, — copila mea, — continuă musafira nepoftita, — Linişteşte-te, — Brânduşa, — începu ea s'o mângâe şi să-i sărute părul ei mătăsos şi sclipitor — în care parcă stelele pluteau...

Ce crezi, în clipa aceea pe când vrăjitoarea şi Brânduşa stăteau în gânduri — ce să facă, ce să dreagă—, s'auzi un sgomot puternic şi Rujic intră pe uşe. Parcă cineva îl chemase cu surla. El numaidecât înţelease că s'a vorbit ceva contra lui. — Brânduşa - neştiind ce să facă — se repezi la el — ca şi când i-ar fi cerut apărare, ajutor. Rujic o dete însă la o parte şi se îndrepta mânios spre vrăjitoare. Aceasta, retrăgându-se şi vorbindu-i mereu dulce şi împăciuitor, — ochii ei îi sticleu în cap, — plini de ură şi răsbunare. Rujic ţipă şi scrâşni din dinţi şi dintr'o dată pusă mâna pe ea.

Vrăjitoarea, — văzând că nu mai are nici o scăpare — porni să-l blesteme. Deodată se întunecă şi o furtună înfiorătoare se deslănţui asupra muntelui. Un cutremur puternic sgudui întreg palatul lui Rujic,

Se întâmplă minunea neaşteptată... Zmeul nemuritor căzu pradă blestemelor vrăjitoarei, — începu să se împetrească. Ca un uragan ce răstoarnă munţii şi stânci de marmoră, — aşa urla neputinţa lui Rujic. Brânduşa înspăimântată se dusă la el săl scape, — dar nu putu. Il îmbrăţişă, — îl rugă, — îi spuse că-l iubeşte — dar totul era perdut. Ca o lumânare ce arde până la sfârşit şi se stinge — aşa se stingea şi prefăcea uriaşul nemuritor zmeu în stei de piatră. — Brănduşei i se păru că odată cu el se împetreşte fericirea ei. Uită şi de părinţi şi de tot. Atunci ea se hotărâ să moară în braţele lui—, tot aşa, — împetrindu-se.—

Amândoi, — îmbrăţişaţi până la sânge, — stau şi acum în faţa palatului lor, — împetriţi pentru totdeuna.

Aşa de puternice au fost legăturile dintre zmeul, — păzitorul munţilor şi fiica de ţăran.

Şi acum, — sfârşi obosită şi totdeodată mulţumită

gazda mea, — dacă vrei să te urci acolo pe muntele acela — vei vedea un grup de piatră — înfăţişând un bărbat cu coada şi o feme, — îmbrăţişaţi la gura peşterei unde a fost palatul zmeului. —

Se înoptase, — dar în sufletul meu parcă tot curgea şi cădea fără sgomot ultimele cuvinte ale acestei adânci şi înţelepte povestiri.

A doua zi m'am dus la faţa locului şi am rămas uimit de cele văzute. Intr'o stâncă de piatră se vedeau un uriaş bărbat în chip de zmeu, — înbrăţişat de o femee.

Am stat mult timp în faţa acestei opere, — parcă era o operă de vreun scultpot modern. Mi-adusei aminte şi de piesa simbolică a lui Ibsen—: „Când noi, muritori, — vom reînvia?“ Un simbol minunat al tragediei iubirei eterne, — pe care poporul din munţii aceştia sălbatici îl îmbrăcase într'o aşa fermeeătoare haină, — legenda dragostei de zmeu cu fiica de ţăran.

Rujic şi Brânduşa.

Mi-ai spus, o, Crăiasă...

Mi-ai spus o, crăiasă din povești, că în fiecare dimineață, — în revărsatul zorilor, să-mi arunc privirile mele înceţoşate către porţile castelului tău misterios, — purpurul buzelor tale de foc, să privesc şi să ador... Căci acolo ca într'un templu de mult părăsit, tu s'ngură închisă stai şi sub vraja trecutului tău, — pradă suspinelor tale te dai!...

Şi ziduri de munţi răsculaţi — pare că se prăbuşesc la temelia castelului tău plutitor în sferi de lumină şi de restul lumii îngrădit...

Acolo — tu priveşti întâile sclipiri de soare, târziu şi solemn, — la porţile tale de aur ca o imensă cascadă de flori şi stele căzătoare...

Şi ca de pe nişte negre catarge, gândurile tale ţâşnesc şi sboară ca un prelundiu de mondolă îndoliată...

Totul e în vibraţie şi desacord, totul e straniu — ca surâsul arângului spânzurat... Numai tu, o, Regină a Singurătăţii ca în Valea Tăcérii miros de hiacint răspândeşti.

... Numai tu, o, Regină voluptoasă, ca o amforă de lumină veghezi şi visezi...

De ce gândeşti, de ce privşti o, Regină a Singurătăţii!

. . . . . .

Mi-ai spus, o, galeşă crăiasă, că în fiecare amiază — în bătaia razelor solare, să-mi arunc ochii mei rătăciţi către ferestrele casei tale albe, — adâncimea ochilor tăi albaştri să răscolesc şi străbat... Căci sub ferestrele tale zăbrelite,

— eu văd cum domol murmură apele râului de lapte...

Ele depărtează majestos sgomotul revelaţii tale divine spre deşerturi şi neguri tremurânde, — ce odată te-au înconjurat şi legănat...

Iar florile moarte în apele moarte ale râului de lapte, — povestesc departe taina vieţii tale de demult...

Şi soarele ca un Tantal nevinovat, razele sale de argint varsă peste ochii tăi înseninaţi şi enigmatici, — parcă profunzimea lor cu goluri de lumini s'o umple vroieşte!

De jur împrejur, până în poalele nemărginitelor mări de eter totul mistue, încet şi fără răgaz, — totul arde fără încetare, ca protestul unui ocnaş ce vroeşte să evadeze... Sub paloarea arşiţei înveninate, — ochi-ţi spre înaltele contururi crenelate privesc, — ca nişte profeţi pe ruinele universului, o, Regină a Tristeţii! Singură tu o, galeşă crăiasă, ţi-ascunzi suspinele tale de anemonă ce veşnic în sfere de ghiaţă bâjbâie şi tresare...

Numai tu o, Regină voluptoasă, în apele de lapte te oglindeşti şi ochi-ţi blând cu dantelă înlăcrămată ştergi.

De ce nu ţipi, de ce nu plângi o Regină a Tristeţii!

. . . . . .

Mi-ai spus o, crăiasă din poveşti, că în fiecare seară, când amurgurile se răsfrâng, — să-mi arunc privirile mele de sumnambul către balconul palatului tău fermecat, — splendoarea corpului tău de marmoră să răstălmăcesc şi cânt.

Nici o bufniţă, nici o cucuvae pe aci nu vine, doar luna argintie din belşug — lumina s'a de mătasă risipeşte şi împrăştie...

Doar tu, o, Regină voluptoasă, din balconul încremenit al palaiului tău neîncadrat, păru-ţi blond ca blondul spiralelor de fum peste pervazurile de ahat cobori şi legeni...

Ca nişte mâini gata de rugăciune şi blestem rostogoeşti şi legeni...

Dearândul e adormit şi înmărmurit, dearândul e pustiu, numai tu, o, crăiasă din poveşti, ca un sacerdot te

plimbi prin palatul tău de somnambuli, — parcă tainele lumii destrămi şi conjuri...

Sub balconul tău instelat, — curge în linişte îngheţată apele moarte ale râului de lapte...

Iar privind în zare ca 'ntr'un muzeu străvechi tu, o, Regina Morţii, — tainele vieţii tale de totdeauna încet ca nişte făclii de ceară şi ascuţite ca nişte arcuşuri de alabastru împleteşti şi asvârli... fără sgomot şi fără rost...

Atunci o, Regina Mortua, de ce nu râzi — de ce nu cânţi?

De dor şi de urgie

In noaptea aceia, — neagră ca păcura şi vicleană ca inima unui nebun, — reuşi el să treacă Dunărea cu o barcă mică şi roasă de molii, cu care nimeni n'ar fi putut să traverseze apele celui mai mic pârâ — chiar la lumina zilei —. Când, obosit şi istovit de talazurile şi curentul apei — ajunsese el la malul de dincoace — o imensă uşurare simţi, parcă rupsese din răsputeri cu o greutate uriaşe, ce l'ar fi apăsat de secole de ani, — fără răgaz şi milă. Şi în umbra întunericului, ce în spatele lui tremura şi se pierdea, — legăturile cu o lume strigătoare parcă trozneau şi se destrămau, legăturile cu o lume, care se prăbuşea şi răzvrătea.

Acum s'a isprăvit cu mine, — îi trecu lui prin cap ca un fulger — înţelegând prin asta, că toate necazurile şi urgiile lui au rămas strivite şi îngropate acolo, — dincolo peste Dunăre... — Trebue să fie mai bine aici, — îngână el amăgit şi îndoelnic în tăcerea înfiorătoare a nopţii, care abia acum începuse să-l neliniştească. Oare nu se schimbă norocul omului atunci când îşi schimbă pământul şi ţara se întreba el ,fără să vrea — simţind o tremurătură şi o uşoară furnicare pe corp?... De, Dumnezeu ştie — continuă el să-şi vorbească sie însăşi ; numai bunul Dumnezeu poate şti soarta noastră, — şi o luă într'o direcţie cu paşi greoi şi şovăitori, fără aşi da seama unde merge şi ce va întâlni în cale. Trebue să o ia încotrova îşi zise el şi la urma urmei cu Dumnezeu înainte !

Spre revărsatul zorilor, — târziu îl întâlniră soldaţii grăniceri şi păzitorii satului din apropiere. Pe semne că văzându-l aşa sbârlit, cu ochii roşii de insomnie şi despoiat, — cum plecase în grabă de acasă, — de frică să nu-l observe şi să-l oprească cei de acasă şi vecinii, — ei îndată l'au arestat. Il duseră la primăria satului, apoi îl plimbară pe la poliţia oraşului apropiat spre a fi cercetat conform regulelor şi dispoziţiunilor legii. Dearândul însă el nu răspundea nimic. Ca o enigmă stătea, parcă ceva adânc şi dureros ascundea în suflet.

Şi avea dreptate, pentru că nu ştia cui putea încredinţa el ceea ce-i rodea şi fereca neîncetat suflarea lui. Se mulţumea cu un surd scârţâit de dinţi, cu o înghiţitură seacă, parcă un nod i-se pusese în gât — şi atâta tot. Privirile severe şi ameninţătoare ale autorităţilor, — mai mult curioase decât setoase de adevăr, nu putură a-l determina cel puţin un cuvânt să rostească, o vorbă să spue. Ca o piatră de moară stătea el în faţa lor, — stătea ca unul care a evadat dintr'o lugubră închisoare.

— Nu vedeţi Domnilor că este din cei de dincolo — şi daţi-i drumu pentru Dumnezeu, — strigă dintrodată, răspicat şi înviorător unul din mulţimea ce-l înconjura şi apoi toţi în cor repetară acelaş lucru: este din cei dedincolo dedincolo" !... Aceste cuvinte căzură ca o bombă în mijlocul asistenţei şi pentrucă fuseseră aşa de puternic şi expresiv pronunţate, ele rămaseră adânc imprimate în conştiinţa fugarului încât el le luă şi socoţi ca cea mai dreaptă deslegare a soartei lui, a situaţiei lui.

Şi de aci încolo, ori cine, care'l întreba de numele lui, sau de altce-va, răspundea: „eu sunt de dincolo!"

Puţin i-se strângea respiraţia, simţea că-l muşcă ceva de inimă, dar se obişnuise cu asta..

Plecă. I-se spusese că este liber şi poate a-şi căuta de lucru unde va găsi de cuvinţă pentru a-şi scoate pâinea vieţii. In scurt timp el colindă multe sate şi oraşe din ţară, târând după sine povara amintirilor unui trecut sbuciumat. Din când în când în fundul inimii lui, lucia şi răsărea câte o scântee din viaţa lui trecută, — destul de bogată şi stranie.

Nicăeri nu-şi putea găsi linişte şi rost, — tocmai ca

lupul care şi-a pierdut cârloaga. Ca un rege detronat se perinda el prin sate şi oraşe în faţa şi văzul tuturor cu tăina vieţii lui, cu durerea sufletului lui sdrobit, — fără să-l ştie cine-va, fără să-l mângâe cineva.

— Eh, — ce-mi pasă mie — că toţi în jurul meu sunt bine şi fericiţi în vieţele lor mici şi neînsemnate? Mai bine să fiu mândru şi fericit în viaţa mea mare şi nefericită! — î-şi zicea el mereu în clipele de disperare şi îndoială...

Nu, eu sunt ca un brad fălos într'o pădure de tufiş,— eu sunt un suflet mare într'e pigmeii şi din nou cădea el buimăcit pe gânduri şi în tristeţe.

— Dar până când voi duce eu viaţa asta deşartă şi fără rost? Apoi ce scop înalt mai pot avea în faţa mea, — începu el să-şi junghie fără cruţare conştiinţa, — ca un cuceritor, care a pierdut tot în ultimul moment, când eu am părăsit postul meu de datorie, lăsând pe fraţii mei acolo încătuşaţi şi nedreptăţiţi?

O mai mare amărăciune în viaţa lui nici o dată nu simţise şi o mai sdrobitoare neputinţă nici o dată nu-l apăsase. Parcă totul i-se vedea negru înaintea ochilor.

O duse mult aşa. Ziua mai era cum era, fiind la lucru pela casele boerilor sau cu oamenii pe câmp, — pare-se că era mai liniştit. Insă seara când cădea obosit în aşternut, — ca un arbore tăiat din rădăcină, — gândurile, — fel de fel, — ca nişte talazuri, îl năpădeau şi'l înecau ca pe o moară veche şi putredă.

Doamne, — exclama el înăbuşit în clipile acelea, — încă n'ai ertat pe sclavul tău?... Oare nu mi-e dat şi mie să-mi găsesc locul meu de odihnă şi căpătuială?

Luă calea tuturor celor care nu-şi cunosc nici un Dumnezeu...

Incepu să împărtăşească toate durerile şi necazurile sale cu paharul blestemat.

Mânat de dorul unei vieţi pline de soare şi fericire,— ca frunza copacului de vântul tomnatec, — el a trebuit să ajungă la pragul prăpastiei.

Mânat de urgia străinilor spre ţărmul neîntrezărit, — cântecile de izbândă au trebuit să îngheţe în pieptul lui.

— Vai, — cel de dincolo a apucat calea păcatului şi decăderii, — păcat de el, — îl deplângeau toţi.

— Mulţi venetici au poposit aici pe locurile noastre, cari acum sunt ceva, — adăogau alţii, — dar ca el, n'am văzut o aşa fiinţă.

— Cine nu s'a făcut om aici pe la noi, întrerupseră unii, — dar pe semne că el s'a certat cu norocul şi viaţa !..

— Eh măi băeţi, — de ce vorbiţi voi aşa ca nişte copii, — se amestecă un moşneag smolit şi cu o barbă albă, care până atunci nu scosese nici un cuvânt din gură, — nimeni nu ştie ce i-a scris Dumneseu în frunte... Aşa o fi ursit dela cel de sus, — conchise cu o vădită tristeţe şi compătimire, vânturatul şi încercatul prin atâtea greutăţi şi întâmplări, — biet bătrân, căci nu pot înţelege un lucru, — că atâtea fete frumoase şi bine să-l fi chemat în casă şi el să refuze, — desigur că omul acesta trebue să ascundă ceva necunoscut şi neînţeles în sufletul lui...

Intr'o seară, întârziată şi înăbuşitoare fiind inaintaţi deabinelea cu băutura ei rămăseseră singuri în cârciumă. El, cel de dincolo şi cu un prieten al său, — îl cunoscuse şi se împrietenise repede cu el, prin faptul că şi e era tot cam din cerga lui, adică suferise tot de aceiaşi soartă Venise de peste Carpaţi înainte de războiul cel mare şi apoi timpurile fiind mai omenoase, el şi-a putut înjgheba o mică gospodărie. Erau prin urmare fraţi de unul şi acelaşi dor şi de una şi aceiaşi urgie...

Erau aproape nedespărţiţi. Se căutau şi se întâlneau şi în clipe de tristeţe şi în cele de bucurie. Cârciumarul, — simpatic şi roşcovan bătrân îi servea destul de conştiincios şi nici o dată nu le tăia pofta de a sta cu paharul în mână cât le cerea sufletul...

— Mai biem, — întrebă cel dedincolo?

— Apoi, — de ce nu, — răspunse amicul lui. Spirtarul mai le aduse încă o sticlă şi le umplu paharele nu fără o oarecare graţie.

— Şi mâine, unde vrei să te duci., — întrebă din nou cel dedincolo?

— Gândesc, — răspunse greoi şi pe nas tovarăşul lui de masă, să merg la oraş. — ştii, — avem nişte alegeri

să facem în comitetul de conducere al partidului. Nu merge așa, trebue începută lupta contra nedreptăților din țară!

—Nu vezi că totul a plecat așa prost?

Cel dedincolo, roșit și parcă mușcat de un șarpe veninos, sări în sus și răstit întrebă:

— Cum și aici se fac nedreptăți ?

Parcă vroia să-l sugrume, să-l nimicească pentrucă rostise această minciună!

— Vai dragă, ce copil ești, parcă nu știi că pretutindeni domnește numai nedreptate și minciună! Doar nu știi că românului nu-i e dat să trăiască bine și tihnit nici odată în țara lui!...

Uite, — continuă cel dedincoace mai departe, — și eu m'am refugiat aici ca și tine, — și pe mine m'a adus dorul și urgia pe locurile acestea, dar la drept vorbind și aici am intâlnit tot acelaș amar, tot aceleași păcate...

Am crezut că aici este țara dreptății și a libertății, dar m'am înșelat. Unde o fi, fie în țara mumă, fie dincolo în Timoc, parcă nu se aude vocea tot acelorași suferințe, parcă nu ne izbim tot de aceleași nedreptăți!...

Pretutindeni, pretutindeni tot unul și acelaș lucru!.

Pauză. Se simțea o atmosferă extrem de încărcată. Cei doi frați de soartă și urgie se forțau să se înțeleagă unul pe altul, cei doi tovarăși, care se aflau lață în față, încordați și nerăbdători, parcă î-și disputau dreptul asupra soarelui întunecat și asupra fericirii pierdute...

Cei doi prieteni, — unul de peste Carpați, iar celă alt de peste Dunăre, au poposit aci în țară sub povara unora și acelorași visuri și năzuinți de lumină și dreptate.

Parcă două lumi stăteau față în față și î-și împărțeau dreptul lor la viață și moarte.

* * *

A doua zi la marginea satului, lumea care se ducea la câmp, a găsit un cadavru. Era decurând mort. Toți se întrebau, cine o fi acest nenorocit, cari și-a găsit aci ultimul lăcaș, aci unde trece și mare și mic?

După cercetările amănunțite făcute de autoritățile comunale s'a censtatat că nenorocitul a sucombat în stare de ebrietate.

Cadavrul acela era al celui dedincolo.

Ca o ironie a soartei, el care a ascuns de întreaga lume taina vieții sale, — acum la drumul cel mare, unde trece toată lumea, parcă vroia mort să le destăinuiască dorul și urgia, care l'a adus pe aceste meleaguri...

Privighetoarea.

Fiică de rege.

Regina misterelor nocturne, ale cărei melodii şi cântări fac să se resimta în suflet melancolii duioase şi să se renască în inimă dorinţi arzătoare şi neîmplinite. Câte răni, — reci şi acoperite demult cu zgăibi şi sfoiag, nu deştepţi tu, o fiinţă bizară, — atunci când în spasmele suferinţelor tale de a găsi şi turma celei mai divine triluri în cântece, — tu te uiţi pe tine însuţi, — uiţi întregul univers!... Câte amintiri nu se desprind atunci, ca dintr'un cadru învechit, amintiri aproape uitate, care din negura trecutului, apar luminoase ca o zi de primăvară!...

. . . . . .

Privighetoare.

Mică şi neobosită cântăreaţă! De ce atât de mult te ador visătorii şi risipitorii de viaţă în nopţile pline de lună şi tăcere, sorbind fără saţ din armonia cuvintelor tale fără înţeles, — sorbind fără saţ din nectarul amar al veseliei şi tristeţei tale înfiorătoare?...

Cu aceleaşi cântece şi cu aceleaşi doruri tu veşnic în sufletele noastre buimăcite, încredere şi speranţă în viaţă stârneşti, — vechea mea prietenă! Cu aceleaşi doruri şi cu aceleaşi cântece, în natură ce avea doarme, — dragoste şi fericire vesteşti.

Căci, — doar de câte ori cânţi, — de atâtea ori mi-a aduc aminte de clipele de atunci, — clipele neuitate ale vieţei mele!

Sub umbra deşirată a zburdalnicului nostru măr din grădiniţă, — noi înecaţi în visuri şi îmbrăţişări, stăteam amândoi, iar tu, sbârlită ca o ciorchină pe craca cea mai de sus, cântai romanţa ta de foc! Sufletele noastre senine şi înmugurate se scăldau în adierile catifelate ale iubirei şi patimei tale după iubirea cea pierdută! Au fost clipe de fericire neuitată, au fost nopţi serine fără stele, pe cari inimile noastre întotdeauna doreşte, — cum beduinul oaza în deşert doreşte!...

. . . . . .

Fiică de rege.

Totul uitasem, parcă a fost un vis. Dar tu, iată, că din nou vii să-mi reaminteşti de acele clipe şi de nopţile albe de fildeş, ce adânc inima îmi sângerează!...

In fiecare primăvară vino tu, copila tinereţii eterne şi povesteşte-mi despre aceea, care altădată atât de fierbinte mă iubea!... In fiecare seară vino tu, simbolul frumosului etern şi cântă-mi despre durerea mea de azi!...

Ştiu, — ea este depătre acum, — peste ţări şi mări, fericită, — dar eu...

Vezi, tu, veşnic îndrăgostită cântăreaţă şi lasă în voe vocea ta de cristal să vibreze şi răsune, — căci în ea întreg univers vibrează!... Vezi şi lasă în voe inima ta să plângă, — căci, odată cu ea, întreaga lume începe să plângă!.

TICUŢA

Era în toamna anului 1916. O toamnă ploioasă şi posomorâtă. Comuna românească Ch., un sătuleţ aşezat pe o coastă, nu departe de Dunăre, ca o copilă plăpândă îşi întâmpina zilele plumburii, trimise şi hărăzite de Dumnezeu, rând pe rând, cu micile lor bucurii şi necazuri. Locuitorii ei, — oamini secătuiţi şi oropsiţi, veşnic erau în ferbere: unii îşi întâlneau fraţii, soţii şi părinţii, care se întorceau dela front, fie în concediu fie răniţi, alţi îi petreceau. Desigur că cei care se înapoiau, aduceau cu ei bucurie în sânul familiei lor, iar cei cari se îndreptau din nou spre linia de foc, cum ce spune în popor, lăsau în urma lor numai tânguiri şi întristare. Adeseori în inimile lor sărmane încolţea ca un ghimp de spin presimţirea că poate pentru ultima oară se despart.

Aceste mici tragedii aproape întotdeuna serveau ca temă de vorbire pentru cei rămaşi acasă, — femei, copii şi moşnegi, mai ales aceasta în serile îndelungate ale ernei.

Toate scenele, gesturile şi cuvintele rostite decătre cei plecaţi, — ei şi-le restabileau şi răstălmăceau. Cu o deosebită dragoste şi sfinţenie, cei mai mici din casă se adunau pelângă cei bătrâni seara, când se stingea lampa la culcare spre a-şi face rugăciunile lor pentru cei din tranşee, care undeva pe munţii înzăpeziţi, sau prin văile prăpăstioase, stau plini de ghiaţă şi noroiu în bătaia vânturilor pentru a păzi ţara de duşmani.

Intr'o bună zi în casa lui moş Ionică Didă se întâmplă ca la toată lumea, o bucurie însemnată: — îi venise a-

casă rănit, fiul lui cel mare, Niţă. Având gradul de plutonier major, fiul lui se luptase în rândurile regimentului 3 de infanterie, străbătând întreaga Serbie, Macedonie şi Albanie, până când în cele din urmă a fost rănit în mâna dreaptă. Bietul ostaş a trebuit să colinde toate spitalele de pin ţară, ca la urma urmei să ajungă acasă! Era o frumuseţe de voinic cu statura făloasă a unui brad de munte; ochi albaştri, o faţă albă, puţin palidă, care în mod strălucit ne vorbea despre patimile şi chinurile lui. Aproape toţi cei din casă erau încântaţi, neştiind ce să-i mai facă şi povesti ca să-şi uite sărmanul Niţă încercările grele, prin care a trecut.

Numai Ticuţa, singură nevestica lui era calmă şi serioasă, parcă nimic nu se întâmplase, cu toate că bărbatul ei venise aşa pe neaşteptate. Tare mai ştia sărăcuţa de Ticuţa să se stăpânească în astfel de clipe grele şi mişcătoare. I-a ajutat în repeţite rânduri dânsei putinţa aceea de a se stăpâni şi înnăbuşi în suflet orice pornire, — tristă sau bucuroasă.

Scârţâi niţel din dinţi, simţi apoi că pe şirul spinării o furnică ceva şi atâta tot. Părea că nimic nu se schimbase în sufletul ei necăjit.

Şi cum se întâmplă întotdeauna la sate, ca pintr'o chemare specială, neamurile lui Niţă, vecinii, cunoscuţii din apropiere năvăliră în casă, spre a-l vedea, spre a afla ce mai este nou pe acolo pe unde a fost, — prin lumea lui. Unii îl sărutară, alţii îi deteră numai mâna, punându-i în acelaş timp diferite întrebări despe soarta rudeniilor lor, fraţilor lor şi soţilor lor.

— „A — a — bine ai venit mă maică, îl întâmpină cu lacrimi pe obraji, bătrâna şi cocoşata baba Anica a lui moş Trancă, cum îi ziceau în sat. A zis bunul Dumnezeu să mai îţi vezi înc'odată căsciorica şi neamurile tale. Vai ce grele timpuri a trebuit să treacă peste capetele voastre, abia îngână biata femeie".

— Mulţumesc, mulţumesc mătuşico răspunse mişcat Niţă, — sărutându-i cu smerenie mâna-i încreţită şi scorojită ca o smochină. Ce să facem, — aşa ne-a fost dat să îndurăm. Soartă blestemată, adaogă pe jumătate înduioşat obositul ostaş.

—„Bine zici măicuţă, dar nu cumva să fi vazut pe fiul meu Nicolae pe undeva, — continuă îngrijorată, sărmana bătrână.

— Nu, — nu l'am întâlnit, babo Anico, însă am auzit că este bine sănătos, cu greutate răspunse voinicul, fiind hărţuit şi bombardat din toate părţile cu plângeri şi tânguiri pronunţate în diferite tonuri şi game, la care trebuia să răspundă cu orice preţ. Se mira cui mai întâi să răspundă, pe cine mai întâi să satisfacă. Parcă coborâse dintr'o lume necunoscută aci în mijlocul lor pe care îi uitase întrucâtva, decând plecase din sat. Nu lipseau şi glume printre plângerile şi vorbăriile serioase, apoi nu încetau şi râsetele fetelor, copiilor şi flăcăilor. In timpul acela însă Ticuţa dereteca prin casă, orânduia şi scutura. Câte odată numai cu coada ochilor se uita la această mulţime sgomotoasă şi când veselă şi când tristă. Aştepta să plece, să se càre odată pentru numele lui Dumnezeu, dar deunde tu, — nimeni nu pleca, — ci din contră, se întindea ca mâţa la oală.

— Doamne sfinte, se văeta în gând moloşită şi desperată Ticuţa, — cu surla să fi sunat cineva în sat şi atâta lume nu s'ar fi adunat... Se umpluse casa cu fum, praf, năbuşeală. — Mai bine să nu mai fi venit, se înfurie ea! Parcă a venit pentru ei şi nu pentru mine! —

— Aha, păi bine ai sosit, măi băete, — cu o voce răsunătoare se repezi Ciobăcan, un unchi nu prea plăcut şi totdeodată depărtat de ai lui Niţă. Mai văzuşi odată sătuleţul tău, rudele tale, pe Ticuţa ta! — continua cu o bucurie prefăcută paznicul satului. Niţă privi cu luare aminte noul venit şi întrânsul cunoscu pe neuitatul său unchi din copilărie, — care-i făcea jucării şi îl apăra de băeţii satului să nu-l bată. I-l îmbrăţişă călduros şi îl pofti să ia loc pe scaun.

Fiind de patrulă prin sat, Ciobăcan a văzut lampa aprinsă la nepotu-său Niţă şi a intrat în casă, — curios să vadă ce s'a întâmplat. Cu dânsul mai era şi tovarăşul lui — Păsat. Ambii se uitau, parcă nu credeau ochilor lor, atât de miraţi priveau aceste întrebări, bucurii şi istorisiri. Parcă numai cei dela front făceau isprăvi, iar ei, —la nimic nu sunt buni, — se revoltau gardienii satului contra acestei lumi, care nu le dădea nici o însemnătate.

— Vezi mă Păsat, — răcni sub nas Ciobăcan, — ce lighioane sunt femeile aceste. Ele când vor pot omorâ pe om în toată regula, — arătând cu capul către îmbulzeala aceea de femei, copii şi fete, care veniseră să vadă pe ostaşul Niţă.

— Bine zici frăţioare, — aşa e!

Apoi de aia dau eu cu patul puştii, — o trozni el din răsputeri şi supărat. Mai ales în întuneric când femeia sare gardu, — adăogă Pasat, — fratele de armă al lui Ciobăcan.

— Ai dreptate,—răspunse acesta din urmă, — să te ferească Dumnezeu de împărăţia femeilor.

In fine, — după multă hărţuială, Niţă, zăpăcit şi cu capul buimăcit de atâtea povestiri, trebuia să asculte şi pe stăpânii satului. Ştiţi în timpurile aceste tulbure, au şi ei rolul lor. Aveau înfăţişarea unor vânători braconieri, care au venit să-şi ia prada lor. Incepură a vorbi de una de alta, amintiră despre greutăţile serviciului lor şi întâmplările de prin sat în urma plecării la răsboiu a voinicilor.

— Da, — peste tot sunt greutăţi, aprobă ironic Niţă, bătându-i pe spate pe bătrâni. Trebue lucru, — trebue să lucrăm cu toţii băeţi, — accentuă vânjosul ostaş, — aducându-şi aminte de băeţii lui dela front, — pe care tot aşa îi îndemna la atac. Vorbiră de multe şi mărunte. Işi aduseră aminte de multe lucruri de nimic, care însă în momentul acesta păreau importante şi scumpe.

— Dar, — se întoarse Ciobăcan către nepotul lui şi închizând haiduceşte din ochi, zise: — ni-ai adus ceva de pe acolo? — Aşa fără nimic să vii, — he, — nu cred! — Ţi-am păzit casa, pătulul cu porumb, vitele. —

— Vai, — păţanio, — o dete dint'odată Pasat, păi că Niţă e băiat deştept, — nu este ca tine bă — ce —? — şi aruncă o privire către Niţă, parcă vroia să-i spue şi să-i dea să înţeleagă, că ei n'au venit aci pentru daruri, însă aşa din dragoste. — Dar Niţă văzând că n'o să scape tocmai aşa uşor de aceşti năvălitori, ceru Ticuţei traista lui care era atârnată sus pe culmie ca să le dea de acolo nişte tutun. Scoase o cutie cam de o jumătate kg. de tutun din Macedonia şi îl oferi lor.

Plecase aproape toată lumea. Incepuse a înceta alaiul câinilor şi flăcăilor de prin sat. De bună seamă că trebuiau să plece şi ei. Acum dăruiţi cu un excelent tutun din Macedonia, ei puteau pleca liniştiţi şi bucuroşi cu prada ce o câştigaseră. Bieţii oameni, nu ştiură cum să mulţumească de onoarea ce li se făcuse, — tremurând de dragul neaşteptatului dar. Ei îl împărţiră.

— Să trăeşti, — să-ţi trăiască nevasta, puiule Niţă, — izbucniră ei dintr'odată ca o moară spartă! Să dea Dumnezeu să scapi cu viaţă, şi să-ţi vii la căscioara ta şi la, — arătând zăpăciţi la soţia lui Niţă, — Ticuţa, care în timpul acesta, abia îşi reţinea sufletul, de necaz şi ură către aceşti trântori ai satului. Pauză.

Se auzi sgomot înspre uşe. Cineva întră brusc şi neaşteptat şi după el cu o repeziciune — alţi, — mai mulţi.

— Sunteţi arestaţi, răsună o voce pe bulgăreşte. Toţi cei din casă se pomeniră înconjuraţi de o ceată de soldaţi bulgari, — plini de noroi, ghimpi de mărăcini şi cu ochii îmbulboiaţi.

— In numele legii, — înnăinte marş! — comandară ei lui Niţă, Ciobăcan şi Păsat. O linişte mormântală se întronă. Nedumerire. Plecară încet şi mâhniţi.

Ştirea despre arestarea lor se răspândi dearândul în sat ca un trăznet din senin. Nimeni nu se aştepta la aşa ceva. Se produsă o impresie puternică în lumea aceea mică şi îngustă a satelor. Sărmanul de Niţă, — încă nu-i se şterse sudoarea după frunte şi apoi să fie arestat! De neînchipuit. De ceilalţi nimeni nu se înteresa, — căci nu erau tocmai aşa de plâns, dar de Niţă toţi.

Umblară la vale, la deal—, în sus şi în jos, chiar şi cei dela Primărie, — nu se deteră îndărăt şi încercară să-i scape pe bieţii oameni, — însă în zadar. Toţi strâmbau din umeri şi spuneau că este periculos cu ei. Se tânguiau rudele şi prietenii celor închişi, îşi frângeau mâinile. Ei erau închişi în cetatea oraşului, care după spusele învăţaţilor este din timpul romanilor lui Aurelian. In cele din urmă se află adevărul. Nenorociţi de oameni au fost arestaţi pe motivul că au fost spioni. Da, spioni şi dintre cei mai periculoşi! Ce este mai rău decât spionii în timpul războiului!

Lucrurile stăteau astfel. La câţiva metri de sat erau aşezate poziţiile armatei bulgare, care lupta contra celei române de dincolo peste Dunăre. Şi se întâmplase că în cursul săptămânii, bulgarii, mâncaseră bătae numărul unu, — din cauza aşezării poziţiei lor, — care erau sub nivelul poziţiilor armatei româneşti. — Bulgarii erau grozav de înfuriaţi, erau aproape nebuni. — Cum se poate să fim noi bătuţi de valachi? Cum şi la ce se datoreşte această înfrângere? — se întrebau ei mereu. Şi iată ca la un moment dat, — ei îşi găsiră lămurirea şi cauza insucceselor lor. Era, — pur şi simplu lămpuţa aceea din casa lui Moş Ion Didă, care se ţinuse aprinsă mai mult decât trebuia, — prin faptul că îi venise în concediu fiul lui cel mare, Niţă. Cine a ştiut că o astfel de întorsătură vor lua lucrurile. Mai târziu se răspândi zvonul că ei vor fi spânzuraţi în piaţa oraşului.

Din toţi, cea mai amărâtă era Ticuţa. Ea lăsase totul în voia soartei. Socru-său umblase dearândul, — pe la mărimile din oraş, ca să-i roage spre a fi eliberat necăjitul ostaş, însă toţi îi trânteau uşa în nas spunându-i: — valachi spioni, nici o milă pentru voi! —

Se topise din picioare ca o lumânare. I-se încleştase gura, oasele i-se în muiaseră, aproape nimic nu mai simţea. Căuta să se stăpânească, să uite totul, dar în zadar, căci figura lui Niţă amărâtă şi sgribulită, apărea în orice clipă înaintea ochilor ei întrebătoare şi cerându-i ajutor. — Doamne, — ce să mai fie şi asta, — începu a tremura Ticuţa? Dă-mi şi mie un pic de putere pentru a suporta această lovitură, — îşi zise ea plină de durere şi sfărâmată de neputinţă. Niţă al ei, care luptase în timp de un an pe front pentru ţară, şi acum să fie spânzurat ca trădător de ţară? — Nu, — asta nu se poate! — strigă ea ca o nebună şi lovind puternic şi sgomotos cu mâinele în uşă repede se coborâ în pivniţă. Luă de acolo desagii, cârja şi o cinzacă de rachiu. Il luă pe socru-său de braţ şi apoi o rupse la oraş. Scântei îi eşau din ochi, nu mai vedea nimic înnainte. Cât a mers pe drum dela sat până la Diii, — nu ţinea minte fiind cu desăvârşire cuprinsă şi sedusă de gravitatea clipei. Abia când ajunse în oraş, parcă trezită din

somn, întrebă pe bătrân unde este casa comandantului orașului. Călcau amândoi pe sus, pe sus, așa de repede mergeau, — parcă cineva îi împingea dindărăt. Ăl bătrân din răsputeri holbă ochii pentru a recunoaște casa comandantului. De atâta zăpăceală nu ținea minte pe unde merge,— cu toate că de atâtea ori a străbătut aceste drumuri.

Ei se apropiară. Era ora 2 după masă, când funcționarii statului ies spre birourile lor. Mai ales în timpurile de răsboi, ofițerii superiori la ora 2 sunt plecați la lucru. Generalul M. comandantul garnizoanei din oraș, — tocmai încălea pe cal când Ticuța și Moș Ion băteau la poartă.

— Uite aici stă cu casa comandantul, — bâigui moșneagul.

Ticuța imediat se desmeteci. Resemnată, ea aruncă o privire lungă spre general cu ochii săi mari și împaenjeniți de atâta durere, își întoarse apoi capul automatic în prejnrul ca un fel de precanțiune și își adună forțele ei sufletești, — parcă se pregătea de atac.

— Ce iar ai venit boșorogule, nu ți-am spus eu că este totul sfârșit, zise răstit și disprețuitor Comandantul, rar și nepăsător. Lovi apoi cu biciul calul său de desubt și după câteva smucituri plecă spre poartă.

— Pentru voi valachi, accentuă cu sfidare și scârbă ofițerul bulgar, trebue moarte, — nimic altceva! —

Ticuța nu mai putu răbda, i-se ameți capul. Izbucni, parcă ceva îi trozni și plesni în înimă. Se repezi ca o panteră în fața generalului, prinse calul de dârlogi, le trase puternic în jos, așa încât din puțin să nu cadă generalul și răcnind ca o nebună într'o limbă curată și limpede bulgărească, parcă decând lumea ar fi vorbit-o, zise:

— Da, domnule general, — în adevăr noi suntem valachi, — dar asta nu este o crimă! — Crimă este ceea ce făceți, D-voastră, — că judecați oameni pe nedrept! Ca o lovitură de biciu zbârnâi în aer vocea ei înveninată și muscătoare. Cât rămăsese singură acasă în timpul răsboiului, — ea umblând mereu la oraș după treburi, — învățase la perfecțiune limba stăpânitoare. Pe generalul bulgar, pare se că-l desmeticise. El holbă ochii dintr'o dată, parcă ar

fi vrut să zărească ceva, să descopere ceva. Nu credea urechilor lui. Nu ştia unde se află în faţa unei ţărăncuţe sau în faţa conştiinţei lui care îl acuză şi-l mustrează.

— Pst, — unde te afli tu, încercă el a se răsti şi răţoi în faţa bitei femei, care deja se simţise mulţumită că detească drumul să vorbească vocea dreptăţii şi a suferinţei. Dar nu izbuti, — căci Ticuţa fără să mai aştepte, şi în felul ei de a ţi şi vorbi, — începu să povestească tare şi respicat de întreagă această întâmplare cu venirea soţului ei de la front şi cu aréstarea lui. La urma urmei, văzând că generalul încetul cu încetul se potoleşte, şi începe să asculte cu luare aminte, — ea nu scapă din vedere să se oprească şi asupra faptului: că toţi românii din Valea Timocului au luptat şi vor lupta cu credinţă contra tuturor duşmanilor ţării, afară de.... Aci, — Ticuţa obosită de atâta frământare şi luptă, se opri, se înnecă.

— „Afară de fraţii voştri de sânge, — românii, vrei să zici, adăogă generalul, — rămas uimit de sinceritatea, adevărul şi curajul ce se revărsa din graiul acestei femei dela sat, care nu ştia altă filosofie decât aceea a vieţii, a suferinţii şi a dreptăţii. Induioşat şi mişcat de mărturisirile ei şî convins de adevărul ce pluteau în cuvintele Ticuţei, comandantul bulgar îi promise că are să-i elibereze încurând pe bărbatul ei, — împreună cu cei doi tovarăşi ai lui.

După câteva ore, Niţă slab şi galben ca ceara, cu ochii supţi şi duşi în fundul capului parcă venea de pe lumea cealaltă, se apropie cu smerenie şi neţărmurită recunoştinţă faţă de soţia lui Ticuţa. In ochii lui sclipeau lacrimi calde de bucurie. El se închină în faţa curajului ei, care era mult mai mare decât acela pe care el l-a avut pe câmpul de bătae. —

Nu ştia cum să-i mulţumească.

In îndărătul lui Niţă stăteau Ciobăcan şi Pasat, — ca doua mumii...

In împărăţia legendelor

Fiecare purtăm în noi câte o legendă, legenda visurilor neîmplinite, care strecoară în sufletele noastre sonor şi ademenitor, sunetele tăcerei!.. Ea ne deşteaptă, ne amăgeşte şi apoi tot ea ne sugrumă în amurgurile mohorâte şi neînfiripate ale vieţii, căci pe câmpiile fără lună ale inimii veşnic înşelate, visuri arzătoare şi otrăvitoare se plămădesc şi aprind...

Şi iată, — zările albe,— ca o vestală nordică, ne trezesc ca pe un mort de demult la serbarea vieţii.. zâmbind ea şi turnând nectar sideral în pahare de cleştar ca şi cum un triumf desfrânat ne-ar aştepta...

Iar în reflexele multicolore ale grădinelor veşnic schimbătoare şi tremurânde ale sufletului nostru, — ea legenda visurilor neîmplinite, — ca în vis ne înfăţişează moartea visurilor neîmplinite...

Impovăraţi şi muţi ca nişte heralzi întristaţi, noi explorăm veşnic neobosiţi pe culmea secolilor cenuşii, solitari şi îngânduraţi spre învelita în hlamidă nocturnă a Tainei, — Insula sacră a tăcerii. Acolo spre clipa neştiută a liniştei strigătoare...

Mereu împinşi şi rostogoliţi de talazul negurilor necunoscute, noi înmărmuriţi ne oprim în faţa ei, cu spaimă şi înfrigurare ne uităm în zare şi apoi din nou ne îndreptăm spre ţărmul neîntrezărit..

. . . . . .

Fiecare purtăm în noi câte o legendă, legenda clipelor uitate, care întotdeauna când le reamintim,— inimile noastre cu ardoare se umple şi înviorează.

Pe treptele strălucite de argint, ca o rază de soare coboară o femeie. Impodobită cu flori de stele, ca o statue de văpae, ea vine la iubitul său, părăsit şi de mult uitat, ca să-i aducă aminte de ultima clipă a fericirii lui, ce altădată în inima-i sdrobită, aşa de strălucit înflorise.

In degete şi cu blândeţe se apropie de el, — cel în singurătate rămas şi în şoaptă îi spune: «uită iubite ceea ce niciodată n'a fost!».

Iar el, — în extaz, deodată se smulge din abisul nemărginit şi peptul se umple cu plâns, — ca o cordă ruptă în vânt. Spintecat de durerea mută a deşteptării a clipelor uitate ce cu ghiare de foc inima îi sângerează, — de amintirile de mult îngropate pipăi el, — de amintirile ce ca nişte cărbuni stinşi ard şi mistue.

El surâde fericit şi se înviorează, — căci numai pentru ele trebue să trăim, — în clipele eterne ce nici odată nu se pot retrăi.

Aşa se amăgeşte el şi din nou în abis se cufundă.

. . . . . .

Fie care purtăm în noi câte o legendă, — legenda vieţelor perdute, care cu o aureolă şi tristeţe pururea viaţa ne înfăşoară.

Deasupra arborilor posomorâţi şi suri, o pasăre mică şi albastră se înalţă şi sboară. Ca nişte ace roşite în foc o străpung acolo sus, vâltorile cereşti, dar ea semeaţă tot mai sus îşi îndreaptă şi resfiră aripioarele străvezii. Imbătată de razele soarelui, spre inima de ghiaţă a soarelui sfâşietor se ridică ea.

Acolo, — scăldată în razele lui de alabastru, — cântecul său de lebădă, — plin de azur şi înduioşare, voia să-şi cânte ea...

Dar în stâncile şi vârfurlli munţilor cereşti, biata păsărică aripioare ei de eter sdrobeşte.

Deasupra arborilor şi munţilor adormiţi, — un strigăt de cătec frânt — moare, — strigătul vieţelor pierdute, ce niciodată nu se mai pot întoarce.

. . . . . .

Şi o purtăm noi tot aşa de vie prin vâltori şi deşerturi,

tot aşa de molcomă şi nepătată de noianul fumuriu al lumii cenuşii, — legenda vieţelor noastre de toate zilele, care întotdeauna viaţa ne amăgeşte şi ucide...?

Ea fâlfâe nevăzută zi şi noapte în jurul nostru. Apoi încet şi plăpândă, — din palme bătând, — ea parcă mireasmă de flori otrăvite răspândeşte...

Ea e liniştea stingheră a sufletelor noastre de anahoret, ce după vise de iubire renăscătoare şi strigăt de moarte nevinovată ne face să alergăm!.

Ea e cântecul fără de voce al iubirei şi morţii.

Fiecare purtăm în noi câte o legendă, legenda vieţilor noastre, care întotdeauna cu fericire şi farmec viaţa ne reînviază...

Moartea lui Asis

Era cam pe la finele lunei Septembrie. Intr'un început de toamnă, — cum se spune! Mă treziì cu un grup de tânări studenţi din partea locului, — care îmi spuseră că seara vor sosi în Capitală noui studenţi şi elevi, — români din valea Timocului, — — spre a învăţa în ţară.

— „Hai, — se repeziră ei numaidecât la mine să mă someze: „hai scoală"! —

Mă uitai lung la ei, — dar mă privii în acelaş timp şi pe mine. Din păcate eu mă aflam într'o stare nenorocită — : desvăgănat în toată regula, desculţ şi îngropat până în urechi într'un vangar de cărţi, reviste şi diferite ziare. Ii întrebai serios a două oară dacă este adevărat, — căci nu vroiam să-mi pierd de pomană timpul pe la gară. —

— „Ei asta-i, vezi," protestară toţi — ! Ărătară şi o telegramă dela Calafat. N'avusei încotro şi mă supusăi Plecarăm. Luarăm tramvaiul, — căci *de trăsură* nu ne-ajungea banii.

Ne plimbam pe peronul gării. Lumea trecea şi încoaci şi încolo. O învalmaşeală ca în totdeauna. Fără să simt, — mă copleşiră nişte gânduri foarte înduioşetoare. Când aştepţi pe cineva, — de obicei, — simţi o greaţă, — o plictiseală, — pe când la mine era cu totul altceva! Fără să am ideie pe cine aştept, — căci nu credeam c'o să mă pomenesc cu vreun cunoscut, sau rudă, eu mă bucuram afară dir măsură. Mă gândeam la un lucru, — că în fiecare an, românii din Valea Timocului, — îşi trimit cu toată încrederea copiii lor în ţară ca să înveţe carte în limba ma-

ternă. Noi, care am venit la început ca niște solii ai nemului românesc de peste Dunăre, — fără să ne dăm seamă — ne prefăceam aci în țară într'o mică insulă, — insula Timocului. Ni se umplea sufletul de fericire și căldură când ne gândeam că aceste fragede odrasle cu suflet și inimă plină de cele mai înalte simțimiute naționale, — mâine poimâine vor continua opera noastră cu o mai mare energie și pricepere, — luminarea poporului român de pe meleagurile Timocului. —

Imi perdusem tovarăăii. O luaseră razna prin buzna aceea din gară. Observai că vorbeau aprins și nervos. Șumacă, un tânăr, — nalt aproape doi metri, — parcă era Novac Baba Novac din cântecul popular, povestea ceva interesant lui Magiu, care la fiecare vorbă adăoga demonstrativ și cu voce tare, — „două revoluții am făcut în viața mea — și nu mă voi lăsa", — iar adolescentul și subțirelul ca suveică, — Zeinea, nu se astâmpără de loc și mereu protesta — și vorbea de sus, — parcă, — se apăra de vre o năvală, de vreun pericol.

Nu înțelesei nimic. Ii lăsai în pace. Continuai să mă preumblu. Dar ce e oare cu trenul nostru? — mă întrebai eu, — nu cumva să fi deraiat, — și mă repezii la consoțitorii mei, — pe care aproape iar îi perdusem din ochi.

- Tu ești piază rea! — îmi răspunsă o voce din spatele meu — și mă pomenii cu o lovitură sănătoasă pe umăr. — „Noi stricarăm — că-l luarăm cu noi, — adăogară alții; — trebuia să-l lăsăm acasă, — conchisără ei râzând, fără a oeserva ei că glumele mele erau o urmare firească a amărăciunei ce coborâse în sufletul meu pe nesimțite. Pe cât mă bucuram la început de venirea această a tineretului de acolo, — spre a ține vie legătură dintre țara liberă și cei înstreinați, — pe atât mă întristasem acum, gândindu-mă la faptul că acest lucru este consecința unei stări de lucruri de la noi, — a cărei înlăturare decoamdată nu se întrezărește.

— Păziți că vine trenul! — strigară dintr'odată câteva voci, — oameni de serviciu dela gară, — anunțau venirea trenului —. Era trenul pe care îl așteptam noi. Imbulzeală, zăpăceală și grabă din nou. Unii se dădeau jos din vagoane, — alți se urcau spre a le veni în ajutor la cei din ele. Ne urcarăm și noi să căutăm pe musafirii noștri. Ni se urâse

înghiţând praful acela înăbuşitor şi murdar. In cele din urmă deterăm peste o grămadă de băeţi şi copii, care după port îi cunoscurăm că sunt de prin părţile noastre. Printre ei descoperirăm şi două fete cam de vreo 17 ani, — tot de acolo. Una din ele îmi era cunoscută. Urmară diferite întrebări şi cercetări, — de unde sunt, — din ce sat, ai cui sunt şi aşa mai departe.

— Dar, — tu ce cauţi aci? — mă întorsei eu către fata cea cunoscută prin faptul că era fiica celui mai mare român al nostru din Valea Timocului, — care acum câteva luni murise în nişte împrejurări misterioase.

— Am venit să învăţ şcoală, — şi îi se înecă vocea, — nu mai putu să vorbească.

— Taci, — nu plânge, — o liniştii eu, — aci vei fi bine — mă stăruii eu s'o conving. De datoria mea era să văd de această fiinţă ca o recunoştinţă faţă de neuitatul ei părinte la care făcusem acum câţiva ani stagiul său de avocat. La drept vorbind, — această întâmplare impresionă pe mulţi cei din prejur.

Ii făgăduii că încurând o voi pofti acasă la mine unde va face cunoştinţă cu gazda mea şi multe alte vecine şi studente, — în mijlocul cărora se va simţi foarte mulţumită.

In fine, — fiind timpul prea înaintat, — ne grăbirăm să-i instalăm undeva la adăpost. Abia ni-am depărtat de sărmani pribegi. Ii încredinţarăm că în scurt timp vor fi împărţiţi la şcoli în întreagă ţară. —

După câteva zile—,,a trebuit să dovedesc că mă ţin de cuvânt; — am orânduit o încântătoare primire micelor noastre musafire, — mai ales şi pentru aceea, — căreia îi murise părintele, — spre a-şi uita durerea şi spre a se obişnui cu noul mediu. Gazda mea, — o femeie mijlocie, foarte vioae şi prietenoasă făcuse tot ce-i stătea în putere spre a fi la înălţime. Chemase o mulţime de cunoscute de ale ei pentru a forma o societate veselă. Avea şi un pian. Nu era de lăudat, — însă dat fiind pretenţiunile noastre care erau destul de modeste, — noi ne mulţumirăm şi cu acesta.

Cum este obiceiul pământului, se începu cu cântece, — glume, râsete, jocuri. Aproape toate doinele ce se cântă aici în ţară,— se cântă şi la noi. Nu lipseau şi povestiri spiri-

tuale şi declamaţii. O animaţie minunată stăpânea întreaga noastră adunare. Mai ales eu, — mă bucuram aşa de mult când vedeam pe Sia, — că pornise să se desmorţească câte puţin şi să se înveselească. Toţi o întrebau de una de alta. — lucruri mici şi neînsemnate, dar nu aşa, — trebuia s'o facem pe biata pribeagă să-şi uite chinurile prin care a trecut. Parcă decând lumea a fost aci, — aşa de repede se înprietenise cu toţi cei de faţă. Copila răsfăţată, o declaraseră toţi pe Sia, — venetica de eri. Atunci cu voce tare anunţa ea, — că la a două adunare va cânta ceva la pian — „Să trăiască", — să trăiască, — urmă un ropot de aplauze — parcă un vulcan se erupea. Erau gata să plece toţi. Se întrebau când va fi a doua adunare. Unii ziceau că Duminecа viitoare, — alţi, — la cea mai apropiată sărbătoare. In timpul acesta când se lămurea data celei de a două întâlnire, — pe care, — spuneau toţi, — trebuia s'o facă mai îndesată şi mai cu vârf, o tânără studentă luă locul la pian şi porni să cânte o arie, La început, — părea că nimeni nu-i dădea atenţie dar mai târziu, — se făcu linişte. Recunosc că era o bucată minunată, pe care o ascultasem undeva, — dar nu mi-a aduceam aminte.

Dintr'o operă era, — dacă nu mă înşel. In odae, — nici musca nu sbârnâia, — afară de pianul, care ne înmărmurise pe toţi.

— Ah! — isbucni odată un ţipăt îngrozitor, care ne îngheţă sângele în noi.

— Moare oameni, — moare! — se auzi că strigă cineva din învălmăşala aceea, de care nimeni nu-şi dădea seamă şi nu înţelegea ce s'a întâmplat. Ce e drept, — ţipătul acesta înfiorător, — parcă fu o coardă uriaşe care se rupse cu un sgomot neînţeles. Ne uitarăm în jurul nostru: — Sia căzuse în nesimţire jos pe podeală. Din gura-i vânăta şi negricioasă ca bobul de strugure, — eşeau bolboroaşe de scuipat, — amestecat cu mici picături de sânge. O tăcere mormântală se făcuse. Parcă amuţiseră toţi aci, — cari până mai adinoară râdeau, cântau şi glumeau. Parcă îi luase din căluşi.

— Repede, — repede la spital! — strigă unul mai cu sânge rece—. Ne aplecarăm asupra nefericitei fete, — corpul îi era cald, — inima-îi bătea, —!prin urmare — era rost

de scăpare. Cu o trăsură, — fulgerător o duserăm la cel mai apropiat spital.

Ce mai fu şi asta oare? Şi aceasta mai trebuia să treacă peste capul meu? — mă întrebam eu singur în una din zilele, — după nenorocita întâmplare. Nici acum nu puteam îmi lămuri întocmai ce se petrecuse. Presupuneam ceva aşa, — dar foarte vag — şi nu eram mulţumit. Curând după asta aflai că victima acestei întâmplări neaşteptate se restabilise şi pentru că vroiam să aflu adevărul cu orice preţ, — o întrebai deadreptul, — de ce a fost toate astea?

Neîndemnatică, încet şi cu o voce subţire, blândă, — ca o fecioară dintr'o străveche mânăstire, — Sia îmi destăinui următoarele:

— „Ştii bine cine era taticu-meu. Lumina, speranţa şi sprijinul neprecupeţit al românilor noştri din această ţară. Ca deputat din ultima sesiune a Sobraniei, el câştigase în scurt timp cele mai întinse legături şi onoruri. Dearândul era căutat. — In toate lucrurile şi treburile mari trebuia să fie chemat şi ascultat. Cu un cuvânt era idolul timpului. Dar se vede treaba că tocmai aceasta i-a răpus capul. Cei mai fericiţi în privinţa aceasta erau bieţii noştri ţărani, — cari nu ştiau cum să mulţumească lui Dumnezeu de darul şi bucuria aceasta ce le-o dădusă, — să-şi vadă pe consăteanul lor la o aşa mare demnitate. Eu eram încă mică şi proastă şi nu înţelegeam toate lucrurile aceste. Mă ocupam de carte toată ziua. Mai la urmă mă puseră să învăţ la pian. Ce să fac, — trebuia să-l ascult pe tatăl meu, — Dumuezeu să-l erte. In câteva luni eu ştiam binişor să cânt. La început nu prea îmi plăcea, — dar mai târziu, — ba la ceaiuri familiare, ba la serbări, — pornii să cânt, — din rugămintea mamei şi a lui răposatu de tată-meu. Incetul cu încetul, — eu devenii o cântăreaţă a casei. De multe ori când mă aflam singură în salon, — mă pomeneam cu sărmanul meu părinte care îmi spunea să cânt spre a-l face să-şi uite necazurile vieţii. Eu îi făceam plăcerea cu cea mai mare dragoste. Era şi de datoria mea. Observai într'un rând că-i plăcea din toate bucăţile, — una singură: — „Moartea lui Asis" — de Edward Grieg, — dacă nu mă înşel. Mă simţeam foarte fericită şi mândră că puteam face pe cea mai scumpă fiinţă — să răsufle puţin mai uşor.

Nu scăpa nici un prilej să nu mă roage a-i cânta mult plăcutul lui cântec. Un fel de slăbiciune avea el față de această bucată. De multe ori mă trezeam cu el în spatele mele și zâmbind mă făcea cu calda sa privire să înțeleg dorința lui. Câte odată fără să mă gândesc mai departe, — mă supuneam și cântam cu bucurie „Moartea lui Asis", — care devenise și pentru mine dragă și scumpă, — iar alteori mă întrebam cu resemnare, — ce legătură oare există între sufletul tăticului meu și acest cântec? Nu credeam să fie o simplă întâmplare acest lucru, — cu toate frumusețele și armonia muzicală a „Morții lui Asis". — Nu cumva să fie asta vreo veche amintire de inimă a lui, — sau vreun semn de rău, vreo fatalitate, — mă întrebam eu când mă aflam singură în odae? — Cine știe, — un singur Dumnezeu știe, — mă mulțumeam eu și din nou dam uitării acest lucru.

Aci este așezat întreg misterul, — îngână Sia — cu ochii plini de lacrimi.

Tăcu o clipă.

— Liniștește-te, — Sia—, fii cuminte — o mângâiai eu pe sărmana fată care se emoționase de neputința ei de a deslega acest mister cu soarta părintelui ei, — care a făcut-o atât de mult să sufere. Mă cuprinsără din nou durerosale presimțiri că, — iar va cădea pradă frământărilor ei lăuntrice.

După câteva clipe—, Sia, odihnita și revenită în fire,— porni din nou să povestească neuitata ei povestire, tristă și sguduitoare.

— Într'o seară, — în luna lui Ianuarie era după cât mi-a duc aminte, — mă pomenii cu tăticu-meu că intră în odae, — puțin cam supărat și întunecat. Nu dădui nici o însemnătate acestui fapt. Nu știu întocmai cu ce mă îndeletniceam în aceea clipă. Mi-aduc aminte că afară ningea, — niște fulgi mari de zăpadă cădeau din cer, — liniștit, — parcă erau niște stele. Acasă nu era nimeni, — toți plecaseră prin oraș,— după lucruri, — pela vecini. Il întrebai ceva neînsemnat, — dar nu căpătai nici un răspuns. Ceva mai mult, — spre marea mea nedumerire — observai că-și ascunde fața, — parcă ar fi fost ocupat cu cine știe ce lucruri grele. De alt fel de câteva zile la rând îl văzusem tot

îndispus şi tăcut. Dar în sfârşit,— poate că este ocupat cu treburi grele de stat, — îmi zisei eu.—

— Cântă ceva, — Sia — abia pronunţă el şi se răstogoli ca un munte pe divan, — pregătindu-se ca întotdeuna să asculte. Eu care înţelegeam toate dorinţele neuitatului meu părinte, — îndată începui ca de obiceiu. Ce bucată crezi că eucântam? — tot, — „Moartea lui Asis"!

Nu ştiu cât am cântat. Mi-aduc aminte că nici o dată în viaţa mea n'am cântat cu mai mare avânt şi putere ca atunci. Parcă nu simţeam sub degetele mele clapele clavirului, — parcă argintul viu se depâna sub uşoara apăsare a degetelor mele mici. Am ţinut mult aşa. Mă obosisem şi istovisem cu desăvârşire. Aşteptam să mă sărute şi mângâe cum făcea asta el în totdeuna, dar în schimb, — ce aud eu în spatele mele? — Inainte, mai departe copila mea! — un strigăt cu o aşa expresiune şi ton, că mă îngrozi, — aproape îngheţă sângele în mine. Nici prin cap nu-mi trecu gândul, cel puţin, — să mă uit în îndărătul meu, — şi în mod maşinal, — nestăpânită continuai mai departe tragicul cântec.

Ei, —aici nu ştiu ce să-ţi spun. Şi acum îmi chinuesc mintea să înţeleg ce furii pusesără stăpânire pe voinţa mea în clipele acele. Crede-mă din suflet, — accentuă Sia, — că nu ştiu ce am făcut atunci! Un lucru mi-a rămas limpede: — pianul plângea ca o noapte furtunoasă—, ca un mort în deşert mocnea sub degetele mele. Simţiam bine că inima în mine se topea ca ceara, — urla ca fiara, — dar nu ştiam pentru ce. Parcă cineva îmi legase mâinile cu-o funie de mărăcine şi le plimba înţepenite pe clapele pianului, — fără răgaz, notele parcă jucau dansul morţii înaintea ochilor mei, — iar în gât parcă simţeam ascuţişul rece al unui pumnal. N'am putut sta mult în starea aceea încordată şi a trebuit să mă rostogolesc ca o pară coaptă jos lângă corul neînsufleţit al iubitului meu părinte. Cât am stat aşa, — nu-mi aduc aminte, — căci cei de acasă m'au dus la spitalul din apropiere,— iar pe taticu-meu la cimitirul nostru din sat.

Am aflat toate astea târziu de tot şi mi se pare că am trecut printr'un vis infernal şi sfâşietor de necrezut.

Aproape tot viitorul meu a fost prăbuşit din cauza acestei întâmplări.

Şi acum mă întreb nedumerită, — ce puteri oculte l'o fi legat pe el de „Moartea lui Asis?“ — O fi la mijloc vreo scumpă şi duioasă amintire din trecut, sau vreo dragoste dureroasă îngropată din timpul lui când a fost student în streinătate,—ce să păcătuesc, — mintea mea scurtă nu pricepe.

Poate că în Elveţia o fi avut vreo dragoste nenorocită, — pe Alpii înzăpeziţi cu frunţile lor: — Iungfrau şi Montt Blanc, — unde Dumnezeu ştie o fi fost plămădită chiar şi „Moartea lui Asis — de Grieg. — ·

— De unde ştii, — o fi şi asta, Sia, — adăogai eu liniştit — şi în acelaş timp cuprins de neasemuita întristare cu prilejul acestei povestiri dureroase. Cuvintelei fetei pribege, — care făcuse cunoştinţă aşa de timpuriu cu, viaţa— parcă şi acnm sunau în urechele mele. — Totuşi nu mă declarai lămurit...

— Dar cum se explică moartea lui? — întrebai eu pe Sia.

— Am aflat în urmă de tot, —dela mama mea şi frate-meu—, că ar fi fost otrăvit de inamici lui politici.

Invidia şi ura tuturor contra lui, — ura contra românului!.

A murit ca nimeni, — în sunetele turbate ale cântecului „Moartea lui Asis“, — cântat de sumpa lui fiică...

Lacrimi mari, — ca boabele de roagă se prelingeau pe obrăjorii ei străvezii. Durerea o copleşise pe nefericita copilă. Nu credeam că în zilele noastre se pot întâmpla lucruri de felul acesta. Mi se părea că ascultasem ceva din antichitate, din timpurile romane, — din evul mediu. — Ce ciudat! —

— Spune-mi te rog Sia, — o întrebai eu de ultima dată—, românii noştri din Timoc au luat parte la înmormântarea lui—?—

— Am înţeles, — adăoga ea, — încet şi parcă dusă pe aripire unui vis urât şi seducător, — că toată suflarea românească dela noi a plâns cu hohote ca un copil după rămăşiţele lui pământeşti. O amărăciune nespusă s'a încrispat în chinuitul lor suflet.

O fixai o clipă. Apoi o rază de lumină parcă mă străpunsă până la măduvă. In semn de mulţumire, — încet plecai capul... —

Batista înlăcrămată

Tu erai învinsă de viaţă, sdrobită. Crudă şi nepăsătoare, ea te smulse din braţele mele, ca să-ţi ofere amărăciunea sa plină de sbucium şi suspin.

Şi acum parcă te privesc, cum lunecai pe talzurile ei ca un fulger argintiu şi ameţitor.

In zadar am inplorat înapoerea ta.

Dar tu acum învinsă plângi fără sgomot.

Ca o copilă plângi, înapoiată la căsuţa sa. Ca o copilă ale căre flori din mână îi fuseseră sfărâmate.

Durerea ţi-a încordat întreagă fiinţă, nici lacrimile nu le poţi reţine.

Ce fericire că te-am recăpătat din nou!...

Sărăcuţ, eu n'am nimic pe lângă mine. Nu pot cu nimic să-ţi ajut. O singură batistă îţi pot întinde să-ţi adun lacrimile ferbinţi...

Vreau ca niște pietre nestimate să le păstrez în batista mea albă şi plină de amintiri.

. . . . . .

Tu erai învinsă, sdrobită. Iar eu te-am aşteptat în fiecare clipă să vii din îndepărtări, ca să-ţi cad la picioarele tale să-ţi aduc închinările mele plăpânde.

Imi închipuiam că erai, ca cea de odinioară, să-mi primeşti cu dragoste comorile păstrate cu atâta ardoare.

Aşa de nespus aşteptam înflorirea bucuriei pe faţa ta de aramă.

Dar tu răciseşi şi tăceai ca o marmoră din Nubia, gata să vorbească...

Să vorbească despre taina despărţirei noastre prin vileaguri şi furtuni.

Să povestească despre clipele de faţă, când din nou ne regăsim şi prin lacrimi îmbrăţişăm!...

Ce arzătoare sunt lacrimile aceste,—povestea drumurilor noastre neşterse în viaţă...

Ele picură monoton, ca nişte flori albe peste un sicriu..

. . . . . .

Tu erai învinsă de viaţă şi sdrobită.

Intreaga cărare a copilăriei tale, ţi se deschisese acum înaintea ochilor, înpovăraţi şi desamăgiţi. Atâtea speranţe întârziate ai îngropat în sufletu-ţi sbuciumat. Ştiu acolo, şi eu sunt îngropat pentru totdeauna, — îngropat în sufletu-ţi de copilă, care atât de mult ceruse vieţii...

Şi acum mereu mă întreb, de ce atâta întristare şi înduioşare simţi, — când îţi cauţi mormântul viu în sufletul unei femei moarte !

Tu, nimic nu-mi poţi vorbi acum. Nici o şoaptă, nici un cuvânt despre trecutul nostru dureros spulberat.

Crudă şi nepăsătoare, viaţă te-a smuls din braţele mele, — ca să te învingă şi sdrobească...

Singure, lacrimile tale mia-mintesc despre ceeace nu se poate întoarce.

Ca nişte stele, lacrimile tale strălucesc în batista mea înlăcrămată...

Şarpe negru

Cunosc un tânăr din satul meu. Numele lui era Tughin alu Sâmurastă. Se vorbeau multe lucruri despre el: şi bune şi rele. Dar una avea el, — nu era fată în sat neiubită de el Şi aceasta, — din firea lui, — iubirea pentru Tughin alu Sămurastă era o misiune, o datorie, era ceva mai mult decât o pasiune. De multe ori despre astfel de oameni se spune că sunt pedepsiţi de Dumnezeu — cu dragoste.

Şi plin de bucurie vânjosul Tughin, — ducea în spatele lui cu stoicism şi bărbăţie această plăcută pedeapsă. Cu ochii lui albaştri şi vioi, — în care, parcă se răsfrângeau toate cerurile tropicale, şi cu părul lui buclat şi negru ca penele de corb, el cucerea totul înaintea lui. Seara, — întorcându-se dela câmp, rupt şi prăpădit de ostenit, în loc să se odihnească şi reînprospăteze pentru a două zi, — el îşi lua repede ocarina şi cavalul şi o ştergea în sat. Deşi îl certau părinţii şi fraţii, — să se mai potolească, — totuşi el făcea ce ştia, — cânta la răspântiile satului şi la ferestrele mândruţelor lui. Când în sat răsunau cântecile lui stranii şi tânguitoare, — toţii ştiau că Tughin a eşit să se întâlnească cu drăguţele lui. Cu toate că-l ştiau unde merge şi ce face, — totuşi nimeni nu îndrăznea să-l împiedice, sau să-i strice cumva pofta, — căci avea nişte labe ca de urs şi pe cine punea mâna, — Dumnezeu ştia de el.

Dar, — toate bune până la un loc. Vorba este decând lumea: — tot naşul are naş, — chiar şi cei mai mari şi fericiţi regi, — care au domnit vreo dată pe pământ, au avut şi ei câte un cui negru la inimă. Aşa s'a întâmplat şi cu

eroul nostru. Cui i-ar fi dat în gând că micuța și sprintena Viorică a lui Nenea Floriță, care abia se ridicase în rândurile celorlalte fete, ca o stea între stele, că o să îndoaie grumazul și gâtul lui până la pământ? Ferească Dumnezeu!...

Singură la tăticu-său, rămasă de mică orfană, de mamă, Viorica, — fie că mergea pe drum, fie că juca la hora din mijlocul satului, — nu ridica ochii în sus, — în ruptul capului. Și apoi cine dorea să lege prietenie sau dragoste cu ea, — n'avea decât s'o ceară de nevastă dela tăticu-său. Nenea Floriță, — avea de toate: casă, boi, câteva pogoane de pământ pentru hrană și o viișoară la marginea satului. Dar Tughin alu Sâmurastă, de unde tu, — el nu făcea parte din aceia, care să năzuiască la o iubire cu sarcini și legături—; el era ca vântul liber și nestăpânit, care pe unde ajunge, — arde și răcorește —, el era din aceia, care fură fericirea, se îmbătat de parfumul ei și apoi, — ca furtuna întunecată dispare, — cine știe unde! Nu e vorba, — că sunt mulți și din aceia, care se mulțumesc și cu un petec de viață, fie chiar și minciună! Tughin, însă era așa în felul lui, — unic și fără seamăn.

— Oare este adevărat, se întrebă nedumirit într'o zi Tughin, — că Viorica nu se uită la mine? — Se petrecea ceva neobișnuit cu el. Stătu o leacă în loc, se frecă la ochi — tremurând si neîndemnatic și ca prin vis își aminti de toate isprăvile lui, de toate fetele din sat și aiurea,— iubite de el. — Nimeni nu s'a opus voinței lui până acum, nimeni n'a șovăit în fața lui! — Dar acum? — După o scurtă socoteală, el se hotărâ. Hm, — cu mine se joacă drăcoaica asta de fetișcană? — Vom vedea, — fură ultimele lui cuvinte și o luă razna.

Nu se mai văzu Tughin prin sat.

Dispăruse ca un lunatec, — parcă era lovit în cap de trăznet. Infuriat ca nici o dată prin faptul că a întrebuințat toate mijloacele ce-i stăteau în mână pentru a o face pe Viorica să-l iubească, în capul lui începură să se încuibeze cele mai năstrușnice și îngrozitoare planuri. Și în adevur, — se poate stăpâni oare cel care iubește? Te poți bizui pe un nebun?.

A două zi se auzi vestea prin sat că lui Nenea Floriţă —, i s'a ridicat gardul întreg, — nou nouţ, — de pelângă casă şi făcut ciopăţi.

— Asta e curată bătae de joc, — indignaţi protestau vecinii păgubaşului, care nu ştiau cum să-şi lămurească întâmplarea asta. — Peurmă, continuau ei să-şi verse revolta—, dacă l'a ridicat, — ce i-a trebuit să.l şi sfărâme? — Se vede treaba că aci nu este fapta unui hoţ de toate zilele, ci a unui înveninat pizmaş, — hotărâră în cor ei toţi.

— Eh, — Dumnezeu nu doarme, — se mulţumi să adaoge Nenea Floriţă, — la mine tot se va mai găsi o bucată pe laviţă — iar el, — tot păcătos va rămâne.

— Dar pe unde se mai perde Tughin alu Sâmurastă,— se întrebară unii?..—

Nu trecu mult timp după asta şi lui Nenea Floriţă, — din nou i-se întâmplă o poznă: — i-se furase boii şi vaca din coşere. De data asta el fu lovit deadreptul în inimă. Sărmanul, — era aşa strâns legat de vitele lui, — încât nici nu credea că o mână de om poate fi aşa de blestemata, ca să se încumete a i-le lua! Scumpii lui tovarăsi de muncă şi suferinţă, — unde vor fi ei? — Se întreba el cu lacrimile în ochii. Dar în fine, — şi nenorocirea asta a trebuit să treacă peste capul lui.

In timp ce bietul ţăran îşi tânguia şi plângea ca un copil soarta lui aşa de crud încercată —, lumea de prin prejurul lui se ocupa cu descoperirea acestui mister, cu prinderea răufăcătorului. Făcură multe presupuneri şi chibzueli, însă n'ajunseră la nimic statornic. Să te ferească cerul de aşa ceva, — şi pace, clătinau din cap sătenii nedumiriţi — şi îşi scuipau în sân.

— Măi oameni buni, — sări unul din cercul acela al judecătorilor şi înţelepţilor satului, — nu vedeţi voi că aici este mânia lui Tughin—? — Ia gândiţi-vă şi faceţi socoteala că de o săptămână încoace nu se mai aude cântecul lui prin sat! — O trozni el ca o lovitură de topor asupra lor.

Toţi se cutremurară, parcă cineva-i arsese cu urzica. Se uitară umiliţi unul la altul şi ruşinaţi, că nimânui nu-i trecuse prin cap acest lucru.

— Poate că din cauza Vioricăi, — fica lui Floriţă, care i-a întors spatele întro zi la horă—, conchise acelaş creştin, care pe semne că înţelegea rostul lăuntric al acestei fapte.

— El e! El e! — izbucniră dintr'o dată consătenii lui Nenea Floriţă, — care nu ştiură cu ce să-l mai ajute spre a uita usturimea acestei grele nenorociri. El este blestematul, — continuară ei să-l compătimească pe vecinul lor, Floriţă.

— Voi suferi până la capăt, dar, câinele, nici o dată n'are să aibe pe fata mea, — cum crede el! — răcni ca un nebun Nenea Floriţă şi sfâşiat de durere, — căzu la pământ, — umplându-i se gura cu bolboroase de spumă amestecată cu ţărâna. — Şarpele, şarpele, — abia se auzi ca un săsăit printre dinţi lui, — ş a r p e l e !. —

Târziu, — după câteva săptămâni, — se mai grămădiră alte fărădelegi dar ele rămaseră fără însemnătate faţa de celelalte două dinainte,

Tughin al lui Sâmurastă se răsbunase. Rănit adânc la inimă de nesocotirea Vioricăi, — ca şi când ar fi fost muşcat de un şarpe negru, — el făcu ce-i tae capul şi plecă în lume. —

*

Nu trecu mult după cele întâmplate şi izbucni războiul balcanic, care cu ceilalţi flăcăi ai satului, — încorporă în armată şi pe Tughin. De el aproape nimic nu se mai vorbea în ultimul timp. După isprăvile cu Nenea Floriţă, care sguduiseră întreaga populaţie a satului — şi cei mai apropiaţi amici ai lui, — îl părăsiseră. In timpul acesta regimentele, — unul după altul se îndreptau, — ziua şi noaptea — către frontiera Bulgariei, — înspre Turcia. Printre primele regimente cari au început lupta cu turcii a fost şi acela al lui Tughin. — Se spune că regimentul românesc al lui Tughin, — ar fi repurtat pe câmpul de luptă cele mai mari victorii contra turcilor. Departe însă în locul lui natal, — rămăsese de garnizoară, — un alt regiment, — tot românesc, — dar format din oameni mai bătrâni, — prin-

tre care se afla și Nenea Floriță. Pentru el era o fericire să stea cât mai mult aproape de satul lui, — căci din când în când mai scăpa și pe acasă să vadă cum mai merge gospodăria și ce mai face draga lui fiică Viorica. Nici o dată nu o prețuise el mai mult pe ea, — ca acum. Viorica era și bărbat și femeie. Se sbătea din zori de zi până noaptea târziu cu casa și câmpul. In acelaș timp ea se făcuse frumoasă ca un soare și puternică, voinică ca un munte.

Luptele dintre aliații balcanici și drept credincioși Profetului luaseră un caracter hotărâtor. Victoria deși atârna mai mult în spre partea creștinilor, — totuși musulmanii nu se dădeau de bătuți. Intreaga lume aștepta cu viu interes și înfrigurare finalul acestor crâncene bătălii, — care trebuiau să se termine cu cucerirea cetății — Sf. Constantin. Dintre toate regimentele, care purtaseră lupte victoriase contra armatelor Padișahului,—era și al lui Tughin. Dearândul se auzea numai numele lui—; se șoptea chiar noaptea în tranșee despre vitejiile lui Tughin. El era eroul tuturor, cumirul întregului regiment. — Nimeni însă nu se întreba de cauza, de sorgintea acestor minunății. Ca un fulger spintecător se repezea în vâltoarea luptei inegale înîntre creștini și păgâni, — dar cine se întreba oare ce avea pe suflet Tughin? Ce-i păsa lui, — că va învinge creștinismul sau păgânismul, — pentru el era tot una! El vroia însă să-și alineze numai durerea de pe urma nefericitei lui iubiri. In inima lui ardea o văpae de foc și nu știa cu ce s'o stingă. De aceea el se arunca în toiul luptei, — doar și-o găsi undeva stopul. Ar fi fost o nespusă fericire pentru nefericitul ostaș să maoară așa în vijelia bătăliei! De când cu nemernicile isprăvi ce săvârșise în sat, — prădându-l pe pe Nenea Floriță, — Tughin alu Sâmurastă dispăruse din sat ca o suliță și nu dădu semn de viață până în ziua când sună goarna rasboiului. De atunci în inima lui încolțise disperarea și sfidarea vieții, de atunci el căuta să-și uite de veninul șarpelui negru... —

Și toate aceste fapte de vitejie ale lui Tughin, — nu erau altceva decât urmarea firească a acelei iubiri zadarnice și nenorocite. Toate aceste arătări îndrăznețe în timpul învălmășelii, nu erau altceva decât nebunia răsbunărei, — protestul către aceea, care-i răpise liniștea sufletească,

către Viorica — fiica lui Nenea Floriță, care-i călcase în picioare dragostea lui față de toată lumea. De aceea, — Tughin alu Sâmurastă, n'a ertat nici ei, — căci tot satul știe cum Viorica a plâns în urma întâmplări or îndurate,— și apoi de aceea acum vrea să se răsbună și pe el însuși.

— Să mori ca o cămilă înaintea deșertului, sau să învingi și să bei apa izbândei! — iata noua diviza a lui Tughin.

— E ce-i de făcut vitejilor, — întreba într'o zi el pe camarazii săi de suferințe, după câteva zile trebue să bem cafea în fața bisericii Sf. Sofia din Constantinopole?

— Ha — ha — ha, — sus băeți, — așa vă cer eu, — continua Tughin să-i bată pe spinare pe tovarășii lui, cari îl priveau cu o oarecare sfială. Obosiți și istoviți sărmani ostași, — de ceasurile grele prin care au trebuit să treacă, — fără a mai ține socoteală de straele sdrențuite și murdare de pe ei, — de foamea și setea care au îndurat. Părea că li era scârbă să-l asculte pe Tughin. —

— Ei — și? — vorbeau ei între ei, — parcă la asta trebue să ne gândim noi? — Avem neveste și copii, — iar Tughin poate să spună orice-i trăznește prin cap, — E ușor să faci eroizm pe seama altora.

In ziua de 9 spre 10 Noembrie 1912, — trebuia să se cucerească fortăreata Ceataigea, — apărătoare cetății fermecătoare a Sf. Constantin. Se observase cu câteva zile înainte o înfrigurată și metodică pregătire pentru asaltul hotărâtor. De reușita acestei operațiuni depindea întreaga soartă a războiului balcanic. Telegrame după telegrame soseau din Sofia, Belgrad și Atena, — că cu orice preț trebuia luat Constantinopole și acolo să se dicteze Sultanului pacea. Altfel turcii nu cedau din pretențiunile lor exagerate, — susținute pe sub mână și decătre unile din marile puteri. Ceataigea este un orășel așezat pe o coastă, — în apropierea Bizanțului, înpresurat de jur în prejur cu coline, — foarte bine întărite de instructorii germani. Sub el, — la o mică depărtare, — trece Erchene, — un râuleț foarte vioi și tulbure, care se vărsa în Marea Marmară, — lângă Rodosto. Cea mai grea problemă de rezolvat pentru cartierul general

bulgar, care se afla în aceste clipe la Ciorleva, — era anihilarea activităţii dezastroase a flotei turceşti ce manevra în Marea Marmara. Dinspre Marea Neagră armata bulgară era apărată de multele Stralgea, care se pierde tocmai în Bosfor.

Intreaga armată bulgară era gata de atac. Dearândul pe liniile de foc se şoptise că în seara aceasta, — se va merge — „la baionetă". — Bine înţeles că aci nu lipsea şi regimentul din care făcea parte şi Tughin. Incercat şi călit în toate luptele măreţe date la Cărclise, Lule-Burgas şi Ciorleva, — comandamentul bulgar pusese toată speranţa în reuşita lui pe acest regiment.

Şi iată că la orele 2 peste noapte începu canonada. Sunară goarnele, — semnalul, — că primele linii urmează să se arunce la baionetă. Dinspre Marea Marmară, scăpărau îngrozitor nişte projectoare, — care apoi erau urmate de detunături de tunuri. Cădeau soldaţi din ambele părţi ca snopii de grâu. Se răspândi dintr'odată ştirea că au căzut câteva forturi în stânga. Sacrificiile şi sforţările cele mai mari le făcea regimentul românesc al lui Tughin Sâmurastă. Intâmplător lui îi căzuse o misiune foarte însemnată, — să fie legătură între armatele care atăcau şi armatele de rezervă, dindărăt. Ca unul din cei mai deştepţi şi conştiincios soldat ai regimentului, — el înţelegea să-şi facă datoria cu prisosinţă. Alerga ca o sfârlează în toate părţile unde era trimis de către cei mari. Centrul întâmpinând mari greutăţi în înaintarea lui, — Tughin se văzu nevoit să înştiinţeze regimentul de rezervă, ce aştepta numai ordin să plece din sătuleţul grecesc, — Ceanta. Băteau înfuriate şi dezordonate tunuri din toate părţile, se spărgeau şrapnele şi boambe, trăcăneau ca nişte berze flămânde mitralierele, — ca să se înăbuse în cele din urmă în detunăturile de puşti, în uralele armatelor bulgare şi apoi, — în strigătul de ajutor către Alah, al armatelor turceşti. Clipe cu adevărat îngrozitoare şi totdeodată sublime, pe care altundeva omul nu le mai poate retrăi. Rezultatul se aştepta în fiecare clipă. Apărătorii Şeih-il-isleamului, — mulţi la număr, se băteau ca nişte turbaţi, — ştiind foarte bine că Ceatalgea este ultima întăritură şi poziţia lor de rezistenţă. Tughin se încurcase peste măsură privind această jale şi amestec

de atâtea neamuri, de atâta vuet de arme, oameni şi animale, care mureau ca nişte muşte. Un întreg Babilon al răniţilor şi muribunzilor. Cât să nu-şi piardă minţile în clipile acelea apocaliptice. Cam pe aceleaşi coline în evul mediu cruciaţii au luptat pentru izbânda creştinismului. — Aşa a rânduit soarta, ca cele mai sângeroase bătălii din lume să se dea sub zidurile cetăţii minunate a Imperiului dela Răsărit, unde se întretae şi ciocnesc interesele şi năzuinţele atâtor popoare de pe faţa pământului.

Dintr'odată Tughin recunoscu din vuetul acela asurziior o voce, care cerea ajutor. Se uită bine în întunericul de fum şi ceaţă din faţă-i de pe câmpul de luptă. Văzu câteva umbre, care însă numaidecât dispărură. Se gândi că poate s'a înşelat.

— Ajutor! Milă! — repetă aceiaşi voce tremurătoare şi disperată. Se repezi în direcţia, — din care venea strigătul acela neobişnuit de cunoscut.

— Cine eşti aci? — întrebă Tughin Sâmurastă

— Eu, — abia răspunsă cineva ca dintr'o groapă: — un morman de haine sdrenţuite şi pline de noroi sub care se ascundea o fiinţă de om. Tughin se apropie curios să vadă dacă nu este vreun camarad de al său, — rămas rănit pe urmă.

— Cum ţi-e numele? — iar întrebă Tughin dorind să afle ceva dela acest nefericit, — care în învălmăşeala luptei şi-a găsit aci locul.

— Păi, — eu sunt Nenea Floriţă, — din regimentul 48 de rezervă, — cu forţă îngână bietul ostaş care primise o rană adâncă în piciorul drept de un obuz turcesc.

— Ajută-mă te rog creştine, — continuă el plângând, — nu mă lăsa la păgâni. — Nu te teme, — Nene Floriţă, — răspunsă înduioşetor Tughin, ai căzut în mâini bune adăugă el pe jumătate, — uluit de ceea ce vedea înaintea sa.

— Mă cunoşti cine sunt Nene Floriţă? — întrebă din nou Tughin, — nu fără o oarecare mulţumire sufletească, deoarece tocmai acel om care a fost cauza nefericirei lui, — acum este dezarmat şi neputincios căzut în labele lui.

— Eu sunt Tughin alu Sâmurastă, Nene Floriţă — ţi-aduci aminte?

Aci urmă o pauză. Parcă totul din prejurul lor amuţise şi încremenise în faţa semnătăţii acestei enigme de joc al soartei, care a chibzuit ca să se întâlnească pe câmpul de luptă cei mai neîmpăcaţi duşmani şi să-şi dea mâna unul altuia, — ca nişte fraţi.

Fără a mai aştepta vreo lămurire mai departe, — Tughin văzând greaua stare a lui Nenea Floriţă, îndată se luă să panseze rana. — După asta îi dete 3-4 înghiţituri de apă din gamela lui şi apoi î-l luă pe braţe să-l ducă la spitaalul dindărătul liniilor. Cu riscul că are să fie acuzat de abatere dela postul său de datorie, Tughin făcu şi asta pentru acest om, care atâta neajuns şi amărăciune îngrămădise în sufletul lui.

— Mai ertat mă Tughin, — puiule? — întrebă copleşit de plâns Nenea Floriţă.

— Dumnezeu a făcut aşa ca să ne ertăm unul pe altul aici pe câmpul de luptă rosti pe deaîntregul Tughin.

— Iţi mulţumesc din suflet, — adăogă cu o oarecare jenă Nenea Floriţă, — abia mergând şi ţinându-se tot deodată strâns de braţele lui Tughin. Incă mâine, — am să scriu eu Viorică, că tu mai scăpat dela moarte şi apoi ea... Numai putu să vorbească. Cu rostirea ultimelor cuvinte Nenea Floriţă, — emoţionat, — cât să nu leşine pe braţele tânărului, camarad; — sunt păcătos că eu atâta timp, — abia îngână el, v'am ţinut despărţiţi unul de altul.

Lui Tughin i-se moloşiră picioarele. Nici odată el nu s'a aşteptat la un astfel de melem pentru rana lui din adâncul inimii, — care atâta timp a dogorit şi ars până la mistuială, — până la istovire... Nu credea urechilor lui. — Cum, Viorica va fi a mea? — se întreba el însuşi ca un nebun. Parcă cineva îi scoase cu greutate o săgeată sângerândă din inimă.

Să fie oare vis, sau realitate?.

Intorcându-se înapoi, după ce-l instalase în spitalul umblător pe confratele său Nenea Floriţă, — el intră din nou în activitate. Era spre ziua, când îşi găsi locul între camarazii săi. Rezervele fiind amestecate cu cei din primele linii, firește că şi Tughin urma să-şi ocupe locul său — în primele linii. Se simţise lipsa lui, — dar nimeni nu

îndrăznea să-l mustreze. Când ajunse în tranşee Tughin alu Sâmuâastă, era la faţă ca un biruitor, vesel şi curajos ca nici o dată. Intreaga linie ca de o boală molipsitoare se înflăcăra de simţimintele lui ce-l stăpânea. Urmă un asalt fioros, ultimul care trebuia să hotărască soarta Bizanţului — visul secular al Ţărilor Bulgari dela Simeon cel Mare încoace.

Nimeni nu ştie ce s'a întâmplat.

Se spune că Marile Puteri au intervenit pelângă aliaţii balcanici, — pentru a începe negocierile de pace cu Turcia.

In jurul Ceatalgei, — cadavrele, de toate culorile stăteau la lumina zilei ca pepenii în bostan, — parcă şi ele se întrebau, — ce vânt oare i-a adus pe aci?.

Soarele mediteranian împrăştia liniştit razele sale mâhnite asupra câmpului plumburiu, — semănat cu atâta leş omenesc şi unde acum câteva ore avusese loc, — marea liturghie: — lupta eternă dintre două religii.

Printre ele se afla întins şi cadavrul lui Tughin Sâmurastă.

Cu un zâmbet îngheţat pe buze, — el murise vesel şi liniştit. Parcă o mulţumire sufletească îi înflorea chipul lui amorţit. Moartea parcă-l îmortolizase, — aşa de bucuros primise el să intre pe porţile strâmte ale Morţii...

Ochii lui, lucitori şi sticloşi, parcă priveau departe undeva în aer, — un şarpe negru, — care atâta timp îl rosese şi mâncase sufletul, — iubirea lui către Viorica.

Tabla de Materie

		Pag.
1.	Inchinare	3
2.	Flori din Timoc	7
3.	Uu vis din copilărie	10
4.	Marioara	14
5.	Durerea moartă	20
6.	Rujic şi Brânduşa	53
7.	Mi-ai spus o crăiasă	29
8.	De dor şi de urgie	32
9.	Privighetoarea	38
10.	Ticuţa	40
11.	In împărăţia legendelor	48
12.	Moartea lui Azis	51
13.	Batistă înlăcrămată	59
14.	Şarpe negru	61

Preţul Lei 50